

הכתב והקבלה

ויקרא א

א (א) ויקרא וגו' וידבר. אינם פעלי' עצמיים, רק הנה פעלים מן ציס (וויקרא וגו' פירושם) כמנהג
לכונן ימים אחרי הדיבור הבשמי, אשר לא יתכן כלל כלי המצטף, ואינם נאמרים רק לעצמם
נאמרי, לא להרומי המדומים, לכן כשהלשונות אלו נאמרו אלו ית' תרגום ויקרא (עם עריכת איין
דוק) וידבר (ליעם איין ווארט ערשטען): ה' פ' אדון כל (אללהער) ע"פ הקרי, והקמץ מורה
על הספספות אדמות וממשלתו בכללות העולמות וכל פרטי הנבראים, והמחננו (עוונער) הוא
לפי הכתיב שאינו עיקר אלליו, ומצאנו היטב צרכאית (צ' ד'): מאהל מועד, פ"י אהל הקדש
והחזון אל הבור, וכת"ל תשכן זמנא, ותרגומו (שפיטעסלעט). וי"ל צעם אונקלס שחרגם אהל
מועד תשכן זמנא, שפירש מועד על הזמן, כמו לאחות ולמועדים דתרגומו לזמנין, לפי שהמטבן
צמדבר לא היה רק צנין לפי שעה שצנכס המטה הדיבורו ופתחו כל חלקי צנינו, ולא היה
משמע רק זמן מנות המטה, והסך מונח מקדש שעה שלמה שנקרא צית עולמים שהיה מועד
כמה נאות שנה ונקרא כן עשה"כ זאת מנחמי עדי עד, מכן לשנתן עולמים (ערענצ'ס ריש הל"ב
צית הצמירה). וצמדכצ"י (כי תשא ק"ד) וקרא לו אהל מועד אחייה"ב צ"י אונא וכו' מוזן לזמן,
קרא ליה אהל מועד דהא שריא ציה זמן קטן (איינסטוויילענדעם נעלט). ולרש"י פ"י מועד לשון
וועד, כמ"ס תלוס (כ"ס מ"ב) וטעמי שמה, דדיבור כמלך הקובע מקום וועד לדבר עם עבדיו עם
(נעלט דער נחאמענקונסט) אוהל שמועיד ציה עם משה וישראל: וידבר ה' אליו מאהל מועד
לאמר. כאן אמר מאהל מועד שהוא המטבן תמוך למרוכה, וצמקום אסר (תרומה כ"ב) אמר
ודברתי אתך מועל הכפרת מנין שני הכרזים, מאלא שני כתובים מכתשים זל"ו, עכש"י כאן וסם
צ"י תרומה צם הכפרה; אונס ע"ד השטן ים לומר, שאין מים מאהל מועד להוראת המקום
שמונח הדבור יולא, אבל הוא מים הענין, להורות הענין שמונח ידבר, כי מכלן וליך הדבור
הוא מעניני קרבות הנעשים באל מועד. כך שמונח מפי איש עניני מ' שמואל חן טוב, וסמוכים
לפי זה מלחמי צמדכצ"י (ויקרא ד' צ"ב) וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר, מאי אמר ליה, מאהל
מועד, מעסקי אהל מועד: וידבר, לאמר. דעת המפרשים כי מלת לאמר בכל המורה לאמר לישראל,
והטעם אמר ה' לנעם אמר: וישראל דברי אלה, אונס אין חן ומקסיק לכל התקומות, וצפרט
צמלמר המלות שאלמר אמר וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, וכן ויאלמר
ה' איין לאמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, וכן הטיב הרמב"ן על פירות זה ממקומות רבות,
ויין שצ"י"ו שחזכו דברי האומר כמות שהם צלי לשנות הגוף מנכח אל נכסח, יצא מלת לאמר,
והטעם (פאָלגענדע וואָרטע, וויא פאָלגט), ואלו לא הוסיף חיצת לאמר, לא יתכן לדבר צלשון
נכח, כ"ל היה לרץ לשנות הגוף אל נכסח, וזה דעת הרשב"ם צממות צוילו שרעה לכל עמו
לאמר, טעם לאמר. וכן אמר להם, כל לאמר שצמורה הוא כפל לשון של רע או של ויקרא או של

של וידבר לו של ויאמר, והוכיח פי זה צפ' שמיני וידבר ה' אל משה ואהרן לאמר אליהם שפי' אליהם אל משה ואהרן, ומה הוכחה על כל לאמר שפירושו למשה, והיטב ממונו פי' הרמזין (צפ' וארז) שכתב והכונן צעני כי מלת לאמר להורות על צירוף הענין צבי"ו, וידבר ה' אל משה באמירה גמורה לא אמירה מוספקת ולא צדונו דבר, ולכן יתמיד צזה בכל התורה, כי נבואת משה פה אל פה ידבר זו ולא נבדלות, כי המקור לצירוף הענין, עכ"ד. אמנם מדמיון צבחה מקומות בספורי מעשים אמירות גמורות וצדונו ולא מוספקות וצדונו, ולא החכר צבחה מלת לאמר (כצדונו ח' כ"ח) ויאמר להם ה' פרו ורצו, ויאמר ה' לנח קץ כל בשר, ויאמר ה' לנח צא חמה וכל ביתך, ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך, כ"ל להוסיף על הרמזין שכלל צמלת לאמר המחבר באמרי המלות, גם פירוש המלות וצדונו, כי המלות הכתובות צדונו אינם רק כללי המלות, אמנם פרטותיהם אינם וצדונו צמקא, וצאמח גם פרטותיהם ודקדוקיהם ופירושיהם נאמרו למשה צבי"ו, ועי' רמזה התורה צמלת לאמר, להודיע שדבורו ית' אל משה צעניי המלות היתה אמירה גמורה וצדונו עם פרטותיהם ופירושיהם. ויש מהוראת לאמר ציבור פרטי הדברים הנדברים תחלה צדך קמתי, כמו ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמונו, ויקרא את שמו יוסף לאמר יוסף ה' לי נח אחר, שצמלת נח ויוסף לצד נעלם ממונו טעם קריאת שמות אלה, וכשראה לצד התכלית המוכון צקריאת שם זה, הקדים תחלה מלת לאמר, כלומר המוכן הפרטי צזה, אם הנחמה אם ההוספה. וכן (ט"ז ה') ויאמר לדוד לאמר לא תצא הנה כ"א הסיך העורים והפסחים לאמר לא יצא דוד הנה, מלת לאמר הראשון הוא להוראת סגנון הלשון, ולאמר השני הוא ציבור לאמר. הסיך העורים והפסחים; והטעם הם החליטו צנפסם כי מן הנמנע שיצא דוד שמה לחסרון יכלתו, אצל העליונו כונחם זאת ומנעו מלומר לו דברים כללו צדונו גמור, לכן אמר לאמר קחם לא תצא כ"א הסיך. ולא הכחז לצד שפנימית ממשצתם צמקא זה הוא, שלא יצא בנה כלומר לא יוכל לצא הנה בכל חופן, לכן הקדים מלת לאמר, ולא לאמר תחלה לא תצא בנה, ואח"כ לא יצא צנפסם. (כעין זה כתב צפ' מי מלא); ומה שפירש"י (כי תצא כ"ו) את ה' האמרת וה' האמירך לשון הצלה והפרשה, יש סוג גדול להצין צלשון אמירה ענין הציבור והפירוש שהוא צעלמו ג"כ הצלה והפרשה, כי כל מאמר קחם סודל כמה פנים והצנח ומחלפות אמתיים וכזניים, ואחר ששוקלין צבלם השכל והדמיון היטב להויל פנים אחד מכל שאר הפנים כפי שגדלה להמצא שהפנים הזה הוא האמתי שצמאמר, נופל עליו לשון פרישה ופירוש (אויסלעגונג) כלשון הכחז (נחמיה ח') צדונו ה' מפורש, דהיינו הצלה ופרישת פנים האמיתי מכל שאר פנים המדומיים צבצנת המאמר; והתלמודיים ישמחו לשון אמירה על הפירוש והציבור, אמרו (תולין ק"ד) הוא חגי לה והוא אמר לה, כלומר קיבל מרבו מאמר קחם והוא פירשו וציבורו מדעתו כמע"ש רש"י. וצמקא צבי"ו (ויחי ד' רל"ט) וידבר ה' אל משה לאמר, מצי לאמר לנלח מה דהוה קחם לגו. וצמקא צבי"ו סוף פרשת האזינו דף ט' ע"א, צבל אחר לאמר כד"ל וידבר ה' אל משה לאמר, וידבר ה' אליו מלא מועד לאמר, דאמריה צדו לנלח, וכ"כ הגר"א צדור הוא צדור התורה עלמה כמו שהיא כתובה לפניה, והאמירה הוא הפנימית שצדונו כוונותיה וטעמיה, וכן כתוב הרצ"ח (ציתור) כל דברי הקב"ה יש צבחה נגלה ונסתר, ויצא הצדור על הנגלה, והאמירה על הנסתר, זהו טעם וידבר ה' איצ לאמר, כי הגיד למשה הנגלה והנסתר, וכ"ד רז"ל צמקא איכה כי מאסו את תורת ה' זו תורה שצכתז ואת אמתת וכו' זו תורה שצע"פ. וכן הרצ"ח פי' לשון וידבר לאמר על התורה שצכתז שצע"פ, אלא שלדעתו צדור הוא על שצע"פ ואמירה על שצכתז: (ב) דבר וגו' ואמרת, דבר, הודיעם ענין קרצן העולה צבלל: ואמרת: הודיעם פרטי הפעולות שצקצן העולה, והוא שיהא מנפיש ומנחת, וענין השמיעה שמהיה צלפון ולא צבאר הכחות, וכן שוידיעם מי השומע והענין שהם כשרים לקרצן, זה ציבור דבר אל צבי"ו ואמרת אליהם צבל מקומות שצדונו, הצדור על כלל המלות, והאמירה על פרטי, וכן דבר אל צבי"ו שצמלות ליצית, שוידיעם תחלה מלות ליצית צבלל, ואמרת אליהם צפרעי, והפרט הוא מה שצא צקצלה, שמונה חוטין צבל כנף שהם ל"ב אל ארצות רצעיו, וממשה קשרים, כל זה נכלל צמ"ש ואמרת אליהם, כי פרטי המלות לא יתבאר מהכתובים כלל (רצ"ח): קרבן. נקרא כן מנשי צניעות, האחד מלד היותו נקרא אל המזבח, והצ' מפני שהמעשה הוה קריצה רצה צין הצעלים המקריצים אותו וצין האלהים, וכמע"ש ומי גוי גדול אשר לו אלהים קרוצים אליו: מן הברכה. שרשו המה. והוא תכונת הצע"פ הצלתי מדברים, רק מוילאים קול המיון צעלמח (אונקאטיקולירט טילענדר), וכן צל' ערצי נקרא מי שאינו יכול לדבר, צבחה (שפראבלאן), והמה הקולות הנעשות המיוספות לצע"פ צכ"ק: שאהיה נעירה, הנה, לגורים ואריות, גאיה לשור, נציחה ללכז, שזיקה לדוד וכדומה, אשר המה מוילאים את רעישת שאון הקולות האלה, עפ"י חוק טעמים, לא צמקירה ומפץ רלוני, כהאדם הנקרא מדבר ומצלי

(ומצלי יקוד המליטו צעלי הלשון, שהשם הזה אינו כולל רק חיות הולכי ארבע (פִּיעֶדְרִיסְמִינֶע טהירע) כי אדרבה שורש המלה יורה כדעת התלמוד, שהכניסו תחת שם זה גם העופות צעלי לפלוק (עיין חו"ס' ז"ק י"ז ד"ה קמל"ן), וכל זהמחקר לרבות העופות (ז"ק י"ז ע"ט), עי' תמורה י"א ז' צעוף מהו זהמה אמר רחמנא, וכן זל' אשכנזי יקראו העופות בשם (פִּיעֶדְרִיסְמִינֶע). והנה להיות השם מכל גוף ומשחנה על פי ידי פעולותיו, הן למעלה הן למסרון, כמו האדם בעשותו המעשים המעולים, הרינוורו ממדרגתו ומאורו בשם חלקים, אינו אמרתי חלקים אחד, חלקים לא חקלל, וזההיות עושים המעשים המגויסים, יחאורו בשם זהמה, וזהמה רבה (עיין רש"י סוף יונה), הן הזהמה, כשנעשה זה ונעשה הצלתי ראוי צערכה, ד"ו טבעה הוא להוליד דמונה, ולהיות נרצעת לשכמותה, אבל כשנרצעת לאדם, אז ינאח ומכלל טבעה, ואינה נופלת עוד תחת שם זהמה, וזהו שאמז"ל מן הזהמה להוליא את הרוצע והנרצע: מן הבקר. תחת שם זה נכנסים כל בהמות המרישה (פִּעֶלְגוּפִיָּה) כסור, פר וכו', כאמור הצקר היו מורשות, אם ימרוש איש בצקריס, והנה זההיות הזהמה טרפה וחולה שאינה ראויה למרישה, או שהקורא לאלוקות כדרך הקדמונים, לא יפול עליה עוד מאד צקר, וזהו שאמז"ל מן הצקר להוליא הטרפה והנעזד: מן הצאן. שם זה הונח על זהמה דקה ככצמים ועצים (אויסטרִינֶעִפִּיָּה) ומסמחץ הוא משורש ינא, להיות טבע הדקות האלה, לבלתי היות צדיר כנוס חנוי, רק ללאת השדה לרעות, וגם לשאוף האויר, לא הן הזהמות הגסות שאינם לריים לזה, ויוכלו להחזיקים כל השנה ברפת, והנה צהית הדקה הזאת כלואה צדיר לכצמ מה, אם להיותה נובחת ומזוקת, או נמנעת שהקורא למקצועה, אינה נכנסת עוד תחת שם ללון שהורחמו הייאה המפסית, וזהו שדרשו חז"ל מן הללון להוליא המוקלה והנוגה שהימת. והארכתי בזה, להראות שמשורש המלה צעלמה דקדוקי חז"ל דרשתי, לא נמנעתי ומל מן, דל"כ היה להם לאסור דרך קרה כו"ש לקמן שם: מן הכצמים, מן הללון ומן העצים, פרט לזון, ולחולה, ולמוסה, וכן נמשע בגמ' (תמורה כ"ט) ששאלו ואיפוך אלא? מן הזהמה להוליא את הנעזד כו'. ומ"ו חלו חז"ל אח"כ את של זצ"י, ופסולי צקר פוסלים גם בללון וכו' כמבואר בגמרא: (ג) עולה. קרבן שאין ממנו חלק לכהן ולצעלים שכולה עולה לאישים, מענין שהעלותך את הנרות, על ההדלקה שהשלהבת עולה (פִּעֶרְפֶּלֶא־מִמֶּנֶעֱדֶנֶם), והמחרגו (צראד: פִּפְטֶער) נותן יד לעוצדי אש. והנה אחרי שמאלנו בזהמה מקומות ששם עוֹלָה צע"ן פתוחה וצו"ו נראית נכתב עולה צע"ן חלומה ווא"ו נחה, כמו ועולתה קפלה פי' (איוב ה') יחפשו עולות (תהלי' ס"ד) אף בלל עולות חפעלון (שם כ"ח) שונא גזל צעולה (ישעיה ס"א) לדעת המתרגם שם, אשר יורו כולם על המעלות מעשיו, אי"כ קרבן ג"כ לוור שהונח שם עולה על הקרבן הזה לכפר על מעשיו עוֹלָה, וכדעת רבותינו שהעולה מוכפרת על המצטל צמזיד עשה, ועל העוצר צמזיד ל"ת הנל"ע. (כמו שפי' הרמב"ן צנר"ה לו לכפר עליו, וציאורו היטב צקרבן אהבן צפי' לת"י), ודומה זה לשם חטאת ואשם שהונח על הקרבן הצאים לכפר על החטא והאשם, ככה שם עולה הונח על הקרבן הזה לכפר על מעשים הנעשים בעוֹלָה, וצנרה ר"פ תלוי אמר רש"י אין העולה זה אלא על הכורי הלז, וזה ג"כ ככלל צהוראת שם עולה כענין אף בלל עולות חפעלון: לרצונו. יציאו צבויה שיהיה לו ללון לפני ה' להפיק רצונו של המקום צ"ה, כך פירשונו ע"ד הפסע, אמנם כנוי הוי"ו לא יסכים לזה, כי לשון לרצונו יש לדרוש ללון הדבק צמקריב, והיה מן הראוי לוור ללון לו, בשתי תצות, וכת"ח לרעוא ליה, ועוד דמונה זו יש לה מקום צצרים שם עיקר הכפרה, כזריקת הדם והקטרת המלצים לא כשיציאורו הצעלים מציחם לפתח העזרה, ויותר יתיישב לפי הענין מ"ש הרי"א: לרצונו לפני ה', ר"ל שיקריב האדם א"ע ורצונו ופלו לפני ה', כאלו המקריב מורה חיות הקרבת עלמו בכל כחות נפשו לעבודת צוראו, ושכל מאווי ופלו הם לרצקה זו ולעלות על מזבח קדשו הכותני כמו שיעלה אותו העולה על מזבח בית מקדשו צארכ, וזה יתרה העזד אל אורו ויעשה נחת רוח לפניו, וזה נאות מאד שיצא לנו הכותב בזה החכלית המכוון בכל מיני הקרבות. אמנם עדיין מלת לרצונו אינו מוצא היטב לפני זה, לכן כ"ל שהוא מענין אז תרה הארך, והכלת את שבתותיה (צמקויה כ"ו) שפי' הראצ"ע ור"ש צ"י ענין השלמה, וכן עד ירלה כשפיר יונו (איוב י"ד) וכן כי נרלה עונה (ישעיה מ'), כי דבר הזה להשלים חסרוננו של דבר אחר, זה הדבר נתרלה ונתפיים, כענין שיאמר הלועז (עלשטאטען), ערצעטען, צעפֿריידיגען) ועשם יקריב אותו לרצונו לפני ה', שהצעלים צעת הצאחם את קרבנם יכונו שהקצת זהמה זו היא צאה' תחתי וצמקונו, כי ינאל א"ע ממוייב צראחור את זציחם הצ"ע ונחמוה ושרפתו יחשוב בללו כי כל אלה הדצרים היו ראויים להעשות צגופו וצאצריו וצסלצו וצדמו, והזהמה תהיה תחתי להשלמותו, וזהו לרצונו (אנשטאטע זיינער) שצעל הקרבן צהליצו עליו ורואה פרטי העבודה זו תשלמותו וצדווי צעת סמיכתו על ראש הקרבן, יתזון היטב אל הפרטיים הנעשים צפועל צקרבנו

קצבנו נ"ד שחיהם הכונה קצוה נמשכו. כי הנפלות נצח העשות נפעל יעשו רועם גדול
 נמש, וצ"ה חסיהם כל פעולותיו מן לא והלחם מחזותו רק לרצון לפני ה' צעיונו וצמעותו וידבק
 זו: (ד) וסמך. לא חמר והגים ידו או וסם ידו, רק וסמך שהוא לשון המשמש לחלושים ולטפלים
 סמם נפעלים בכל כחם על עזריהם, וגם המטה שהלחם נפעל עליו בכל כמו חמר (וי"ב י"ט)
 חמר יסמך חים עליו וצ"ה נכסו ונקצה, וחמר (שופטים י"ו) וילפת שמשון ויסמך עליו, ויש נכס
 וסל הציח, ועיד וסל סומך ה' לכל הנופלים, כי יסול לא יסול כי ה' סומך ידו, למדנו מה
 שהסמיהם על הקרבן היא נכס הסומך, וז"ש (זכמים ל"ג) כל הסומך ראשו ורובו זכמים בכל כמו
 צ"ה (כר"ו), ומכנס וסמך (אויסדריקען, אלענהען), והמחנהו (אויסלעגען) חיו לפי כונת המלה
 ומעמד אל המקור: ונראה לו. יסכים צרכו לנקות עצמו מכתמי פשעיו וסמך (עם רענע
 זך חין חיהם דער ווילנע זך דאצי"ה לו ענטפערדיגען) מלת ונראה על הרצון הפשוט העולה קרב
 לז חים לעשות דבר מה, כענין לעשות כרצון חים ואים, והנפעל ידה על שיתפעל האדם בעצמו
 צמיחה לז ונפס על סמך ורוע מעשיו וגדולת מי שסמך נגדו, עד שחטור מתפצחו, ויעלה
 צרכו נפשו הסודרה הסכמה להסתפר ולהתדחות על מה שפסח נגד רצונו ית', ודומה מלת ונראה.
 למלת ומכר (כי ימך חסך ומכר) ולמלת וגאל (או הסיגה ידו וגאל) שהוא פועל בעצמו
 המכירה והגאולה, כן ונראה שהוא פועל בעצמו את רצונו, ומלת לכפר פי' להחזרות כמו וכפר
 צעדו וצעד ציור (למן פ"ו ר) שפי' יתורה עונותיו ופירות חסדי ציור כמשי"ת רש"י, וכתיב
 כפרם באשמות מליה, והיינו ורדיו דברים. וצ"ה המקרא על מקומו, וסמך ונראה, וכרענה כרעתי
 כל הסומך מחזרה על קצבנו ורדיו דברים, והיא העיקר הכלליה המכוון בכל הקרצנות. והמפרשים
 יאמרו נפעם ונראה שהוא נז על סמ"ת כלומר שיתחלה לו סמ"י לכפר עליו מה שפסח, או
 שהוא סמך על הקרבן, כלומר שיקוהל הקרבן צרכו להסתפר צו על סמך; ולדבריהם חין כאן
 מקומו, ויתר היה ראוי לומר כן חמר הזריקה והקטרה, שהם עיקר הכפרה לפי המקורל לא כאן
 צמיחה שהיא התחלת הסקרה, עיי' זכמים ה' וכי צמיחה מתפרת והלא חין כפרה חלה צדס:
 (ט) המזבח. המקום המיוחד לזריקת דם הזכמים ולהקטרת חלזי הזכמים נקרא מזבח (שפסע"ה
 שפסע"ה), ולשון זכס הנה על הקרצנות הזכמים לשם הדי' כח"ס (ס"פ כי תשא), והמחנהו
 (אלעל) שהוא לשון מקום גבוה, חיו לפי כונת המינה: עולה אשה ריח נחוח. הישז חמר
 דזה צ"ה מעשי ה' (מאמר ז' פ' כ"ז) מה שחמר קרצנות ריח ניחח לה', לא לספר מעלת
 הקרצנות נא כ"ה מעשה האים ומחשבותיו, כי המציא קרבן לא יחשוב שצקצבנו לזד נחכפר עונו.
 חזל יעלה דעתו שקצבנו חיו כ"ה ריח ניחח אל מה שהוא עתיד לעשות, ואם חינו מתקן
 מעשיו נאמר עליו: למה לי רוב זכמים, והוא אל חיו ית' לשון ריח ניחח, כי כאשר הרים הסוד
 הזה מרסוק עד על הדבר בעצמו היותו עוז, כמו כן יהיה הקרבן לפני ה' כמבשר על המעשים
 הסודים שעתיד המקריב לעשות מכאן והלאה, ונקרא ריח כי על כל דבר נרגש אל המרגיש סרס
 צו חיו יסאל לו צלשוניו לשון ריח כחציז מרסוק ריח מלחמה שפי' ירגיש, וחמר ח"כ כל
 המציא קרבן יתן דעתו לעשות תשובה ולהתקרב חיו ית' עד שמתקרב זה יריח ה' מעשיו הסודים
 שיעשה מהיום, עכ"ד. ולמה חזקין לדבריו הנעיימים יס' לי לבשר שאר תיבות המאמר ג"כ על
 כוונה זו, והוא, עולה, להפעלות ולהתרחותם בעמלה ובחשיבות המעשים והמדות, הסך הידיה
 למדרגה המתונה צמעים ומדות הפחיתות וצדיות (ערכאצען זיין) כענין וחת עליה על כוונה,
 כי המעשים הסודים הם נעלים ומרום לחשיבותם. אשה, להשאר חמיץ וסזק על משמרת עצרת
 ה' (שפסלחשפ"ה, אויסדריקען, חונפערענדערליך חים ענטפלות דער גועען עהאפען) מענין זכר
 זאת והמחשבו (שפס"ה) דמחנהו ואחספו, והוא ההתחזקות דעות ישרות וצמעים כוונים
 לצלי השמחות אל הסוכס בכל המון החלות האוניות המתרגשות לצא אל תוך מדרי לז האדם.
 ריח נחוח, שירלו לה מעשיו הסודים ודרכיו הישרים אשר יבחר לעשות מהיום והלאה, כי המעשים
 מכונים צמס ריח, ריח לו כלבנון, וחמר כז"ל ריח עולה, ריח תפלה, ריח מעשים, ומזה וירח את
 ריח צדקו, עמ"ס. וצורכ ה' את ריח הכיחם העיוותי כוונה חסרת קרובה לזה. וליחזר ציבור
 חרמיז קלח הדברים והוא: ריח נחום: השפלת הרוח והכנעתו (ניעדערגעדריקען געמייטע, וויללגיע
 היגענענג), ריח כמו רוח, דומה לשרש חיל וואל על החזק והכח, וחמנהו ציד חיל גוים (יחזקאל
 ל"ח) תרגומו תקין עומיא, וצריח חולם (תהלים ע"ג) שפי' כחס וחזקס, והמ"ס כנוי לדברים,
 (ע"ש ר"ש צ"ה) וחת חילי הארץ (מ"ב כ"ד) הכתיב צו"ו והקרי צו"ד לר"י, וכן מהקרי ציד
 מיינה, ולפי הכתיב צור צו"ו חלומה והקרי צו"ד מרוקס, כן ריח עס רוח, כי עס ריח,
 שהסמ על הקור הרוחני העולה מן המרימים הוא משם רוח; כי כל פעולת הריח תחלתו חמלתו
 וקומו הוא ע"י הרוח, הרוח האוירי שנתחך מלולי (פארכען) המרים ירסה הקור הרוחני מולה לו,
 וזה

וזה יתפטר הלאה ע"י הרוח ויגיע אל המושב והוא מקבלו ע"י נשיבת רוח (איינזאמנען) וזהו
 ייתום הרים גם אל המים, מרים מים יפריח (איוב י"ד) והוא ע"פ רוח האויר שבתוך המים
 כפי המושבם אלל המחקרים הסבבים שהוא מקוץ מחלקים דקים מלאים נקבים חלולים חלולים
 (פאזען) אשר בתוכם ירגיעו חלקי אויר והמים להם חומה סביב, והאיד (דונסט) העולה מן המים
 והימים שהוא לה ביותר מנסה התפשטות חלקי האויר אשר במים, הוא סבה להשרים ולהגשים את
 האילנות אשר סמוך למים, ועם כן מים (וואסערמאדדינסטונג) וכן התיחסות ענין רים אל
 האם, כאשר יתקן מחיל הנעורת בהרים את (שופטים ט"ז) הוא ע"פ רוח האויר אשר תמיד סביב
 לאם, כי אין האם יוקדת רק במקום שיש אויר, שבהעדר האויר האם יכבה, ועם בהרים את
 כאשר יבצר וינפח האם זו נפתיל הנעורת (ווען דאס פיינער דאזאן אנהויכט), ואין מלה בהרים
 מוכנז על הפתיל כאשר יתחזו העפרים רק על האם, וכ"ד המתרגם מתרגם דארת ביה נורא.
 וכבר מלאנו שישמח המקרא פעל רים ע"פ הרוח (ישעיה י"ח) והרים ביראת ה' שפירש"י ימלא
 אותו רוח יראת ה' ודומה בזה שם רים לשם טעם, אשר יורה על צמיחה גשמיית ממשית, כמו
 חסד אולם יטעם, ועל צמיחה שכלית כמו טעמו ורואו כי טוב ה', ככה שם רים יורה על התפשטות
 קיעור הגשמי ועל התפשטות חסד ורואו הפנימי, וכבר מלאנו התחלפות ו"ו של שם רוח צירי,
 והורדתי צרימים כולם (ישעיה מ"ג) שפי' בפניות לפי שהולכים ברוח כמ"ס ר"ש צ"ע, וכן צפ'
 הצידי פי' רים כמו רוח, דאיתא האם: לרים נחום: הרוח יורד ומתאחד בלחות הקדושות ומתקרב
 ע"י הקרנן והיינו דלקרי קרנן, ע"כ. נירחא, שרשו טע ויורה על השפלה וירידה, כאשר יניח
 ידו (פ' צלח) הפך כאשר ירים ידו, וכ"ד ברוחיו בלחמם (זכריה מ"ו) לשם נחת רוח כלומר
 לשם השפלה הרוח והכנעה; נחת כמו נחת ונחת יראה (ישעיה ל"ד) ר"ל השפלה זרועו והורדתו
 (ע"פ רש"י ור"ם צ"ע), מפני שמי נחת הוא (מלאכי ב') שהוא לשון הכנעה (כצנ"ט) ברכות
 ל"ב, ופסל הסייג בנחום להורות על חזק השפלה והכנעה. ושם רוח יורה צ"ק על הכח הגדול
 שנגמט האדם שבו חושב מתעצות כמ"ס רנ"ו כי נעושים נפשם האדם כמות והסודי כמות, ואלה
 הכחות שוקקים נחם נפש, לא ינוחו ומוקומם ואינם מתפשטים בלב כלל זמן שאין הרוח
 נשנז בדם, הדומה דעתך שהאדם יושב ואינו חושב מתעצות כלל, לא ירגיש שום כח מנחות
 נפשו, לא אהבה ולא שגאה לא רחמים ולא אכזריות, עד שימערור אחד מהם על ידי הרוח,
 על דרך משל שהחל לחשוב ברוח עשור ברוח לבדו יתפשט רוחו בכה הגאווה שבו וירחינה עד
 שתמסול בלב ועצר עליו רוח הגאווה ותמלא הנפש כולה מתעצות גאווה, וכן באים כח שיתלבש
 הרוח ויחליטו ומתגברותיו וירחינה וכמ"ס ועבר עליו רוח קנאה ולא יכול עוד להתאפק, וקנא
 את אשתו, כי כשהרוח ירגיש עצמו ועולה על הלב יצא לידי המעשה, וכן בכל דבר ודבר לטוב
 ולרע; ומדת שפל רוח הוא שדוחו שפלה בקרנו ואינו מרגיש עצמו, לפי ששפיל רוחו ומכניעו
 למטה ואינו מניחו לעלות על הלב, ובשפלותו בכה ידוע שאינו נכון כפי דרך חכמת התורה,
 משפילו למטה וכובש אותו צמקומו, וזו מעלה בפלואה, כי צהיות הרוח נפסל ולא יעלה כ"ל ברוח
 האדם, יוכל לקיים כל המצוות והשומע מעון, וזהו חכמת האדוק הגמור, רוחו שפל בקרנו ודעמו
 ותכמתו מושלים על רוחו, מעירים אותו לעת הנכון כפי התורה והסכמה ויורו להתלבש צמדה
 ידועה, ולהעלותו לפעול זה פעולה של חכמת התורה, וכל מי שאינו שליט ברוחו ומניחו להגדיה
 עצמו כפי שרירותו, כמעט יעבור על קלות ומעורות. אבל המושל ברוחו וסולט עליו להשפילו עד
 שלא יעלה כ"ל ברוחו הלב בנפשו ודעת, יוכל לקיים הכל ותעלה צידו חזרה ומע"ס, והכנעת
 הרוח והשפלתו הוא העיקר בכל הקרננות, כדאיתא בנדרש"י (פנחס ר"ע) זמני אלהים רוח
 נצורה וגומר: האי קרא חוקמה דרעותא דקנ"ה לא אתרעי בקרנן דבר כח על חובי אלא רוח
 נצורה וזני נחל לא ידעי מאי קאמרי והכי שבענא דבר אחי דר כח לאסתאבא בסובי, אחשדן עליה
 רוחא ומסרדא דמסאבא ואחגאי על דר כח ושלטי עליה לכל רעותיה והיהו סטרא מקאבא אחבצר
 במיליה ואחחחקי ושלטי עליה לרעותיה אחי דר כח ושלטי עליה לאתרחאא מדכאין ליה, בזונא
 דהוה די מקדשא קיים חקרי קרנניה כל כפרה דיליה חליה עליה עד דאתחער ותצר להיהו רוח
 עבו גאומא דיליה ועאדן ליה וזה הוא תצירו דהיהו דרגא דמסאבא וכד אתצר היהו רוחא ומסאבא
 וקרני קרנניה דא חיהו דאחקבל בצועא כדקא יאות ואי לא אתצר היהו רוח לאו קרנניה כלום
 ולכלני אחמקר דהא קרננא דא לאו דקנ"ה אלא דכלני ובגין כך זמני אלהים כדקא יאות הוא רוח
 נצורה דיתצר היהו רוח ומסאבא ולא יעלו; וכ"ז כללה התורה בלשון רים נחום בכל הקרננות,
 והוא הנחת רוח שאמרו ברוחיו, ונראה צדו שהציו שם רים כמו רוח, אמנם מדשיה המקרא
 רוח צדיק, למדונו שצד להורות על תנאי הרצוני שהצד מצד על שמו והוא לשם רים, לאשוקי
 אצרים שללאן והעלן, ורש"י פי' נחת רוח זה כלשון נחת רוח עשיתי לבעלי, לכן פי' נחת רוח
 לפי

לפני הקצ"ה שאמר ונעשה לונו. (ואונוקלם שחרגם למתקבל צרעוה נטוה ג"כ קלת ליה אלא דהו"ל לחרגם למתקבל). ואינוני חזין דכוונה זו כבר נכללה בתנאי השעי שהוא להסס, גם יש לפי הגשמה יחירה אשר לנו ונלוים להחמיקה לצלי תכלית: (יב) ונתח אותו. שם נחם מורה לרש"ע על חלוקה הנעשה על איזה סדר מיוחד (לעברלענען) אם חלוקה צע"מ לאצרים, כעין שיעשו העצמים והרופאים (לעברלענען, חאנאמאמירען), או המחלק למחיצות קטנות לקדרה כעין שיעשו המזגלות, על אלה העניינים הונח שם נחם צפרעות, כמו וינתח לענמי' לשנים עשר נחמים (שופטים י"ט) חספ נחמיה אליה כל נחם טוב (יחזקאל כ"ד), וכן כאן: ולפי ההשקפה אינה מורכב אם נחם פעל הנגזר מן השם, או שם הנגזר מן הפעל, דהיינו אם ההנחה הראשונה של נחם על מחיצה המחזקה על הראשונה של נחם על פעל המחזק דהיינו עשיית מחיצות על איזה סדר, ונגזר ממנו שם נחם דהיינו מחיצה המחזקה מן פעל המחזק והוא תאך הפעל, אזל מענינו הוא מורכב שהוא שם נגזר מן הפעל, שאף אם תאמר שנתח שם התאך דהיינו מחיצה מחזקה על סדר, הרי כבר הקדמנו לך צומחצמה פעל המחזק על סדר קודם שצאת אל הנחת שם נחם, והרי ח"כ טוב שם נחם רק תאך הפעל שהפעל נושא והתאך נשוא, ובכל מקום הנשוא קודם צליור מן הנשוא, ומה חזין ג"כ מה שדרשו רבותינו ונתח אותה לנחמיה אותה לנחמים ולא נחמיה לנחמים, כי הנה אם דרשו כך ממה שאמר לנחמיה דה"א הכנוי, מזה אינו מורכב עדיין שלא ינתח הנחמים, שהרי אפשר שה"א הכנוי הוא יסם הקינן כשאר הכנויים כמו ידים ורגלים ידיו ורגליו דהיינו יסום הקינן והשייכות, ואף אלו ינתח כל נחם ונתח טוב לאלף חלקים נקראו כולם נחמים ע"ל הקינן והשייכות אליה, אלא שיסום הקינן לא שייך רק צמקום שנתאך שם נושא שהקינן נשוא עליו, כשחאמר דר"מ ידיו יש שם גוף שהידיים קינן לו, שהגוף הוא הנשוא והידיים הם הקינן הנשואים עליו, וזה לא שייך צקצקן העולה, שהרי העולה מנחתם כולה לנחמים ולא נשאר שם גוף שהיה נושא קינן הנחמים שהרי אין כאן אלא הכל נחמים לא נושא חוץ מהם, ובהכרח שאין ה"א הכנוי של לנחמיה ה"א יסום הקינן כ"א יסום הסדר של נחם הנהוג צעולה, שסדר הנחום של עולה הוא דבר עלמיי קיים והוא הוא הסדריי הנעשה צעולה גופה ולא נחום אחר הנעשה צנחמים, וזה ג"כ הכל מולד שנתח שם נגזר מן הפעל ושלא נקראו נחמים כ"א ע"ש פעל סדר המחזק הנעשה צהם, ונחמיה דה"א הכנוי ע"ש סדר הנחום של עולה צפרעות: (יג) והקשיר. שם קטור הונח לרש"ע על האדים והחלקים המיוניים העולים מן גשם לח כשיסום באור (דאמפף) כמו שאנו רואים בתצטיל חם ולח כשומעדין אותו מן הקדרה אל הקערה שיואל ממנו הצל צורת עשן (רויך) ואינם עשן, כי עשן הוא עלמית החלקים המלחיים שהגשם מורכב מהם צעלמיותו, ולפיכך יש להם טעם חריף המזיק לעינים, אזל הקטור אינו כ"א חלקי המים הסגורים צגשם ע"ל המקרה, וע"י שהגשם מתפשט ציומר ע"י מום האור וע"י יתפתחו החלקים המיוניים ומתקשרים ויעלו למעלה ע"י הרוח הסגור צהם, כי הרוח הסגור משיאם למעלה, ולפי שאינם אלא חלקים מיוניים אינם מזיקים לעינים כמו העשן; ולפי שהקצנות הונחו על האש לתכלית שיעלה ממנו קטור לריח ניחום, והקצנות כלם גשמים לחים וכשהם צוערים אין עשן יולא מהם אלא קטור, ומשום כך לא נמלא לשון הקערה כ"א צצין הכזה, והקטיר, ויקטיר, כליל תקטיר, מוקטיר, כי ע"י נתינת הקצנן על האש יתען שעולה ממנו קטור והכ"ן צעלמו אינו מוליא הקטור רק הוא הגורם יליאת הקטור ע"י הנתינה על האש, לכן צא לשון הקערה חמוד דהפעיל, והשם מזה הוא קטירט והוא שם תאך נפשט, והיינו דבר המוכן להשתן על האש כדי שילא ממנו קטור (דאמפפוערק), ומה שנקרא קטרת הסמים ולא מעשן או עשן, לפי שאין ריח הצשמים צעשן כ"א צקטור היולא מהם שהוא המוזן ולחות היסודי שצצשמים, והעשן אינו רק תשריפת המומר המקריי שצהם שאין צו ריח כלל, שהרי הצשמים יש להם ריח אף צלי עשן, אזל אין להם ריח צלא קטור שהוא האיד הרוחני השולט מהם (דופט) אלא שהקטור הוא מעורב צעשן היולא מן הצשמים והוא מעלה את הקטור עמו למעלה, ולפיכך היה לריך ליתן צקטורת עשן מעלה עשן כדי להעלות ג"כ הקטור עמו, אזל עיקר הריח הוא צקטור הצשמים לא צעשם, לכן אינו מדוקדק למרגם שם קטרת (ריכווערק) מלשון עשן כ"א לשון קטור (דאמפפ-ויערק) וכן אין נכון למרגם פעל והקטיר (אין רויך אריפענעהען לאספען) כי אין הכוונה צנתינת הקטרת להעלות עשן רק כדי להעלות הקטור הרוחני שצו כמ"ש ריח ניחם, אלאוי למרגמו (דאמפפען): (טו) וגמצה דמו. אין וי"ו ונמלה מהסך לעתיד אזל שמועית היא, והמלה עצר וענינה וכבר נמלה דמו קודם הקטרת הראש, וערש": (ז) בבגדיו. צמקום כפיפו והציית ציית הכלי כמו צצית צשדה, והכנפים הם אותם שעופף צהם (רמב"ן):

ב (א) ונפש. ת"א ואנש, לפי שהאלים צעל בחירה ורלון, ונפש ישומע על הרלון כמו יש את נפשם: קרבן מנחה. שם מנחה ישומע גם על היום והאחרון הניתן מן העבד אל יד המושל זו כמו (ש"צ י"ח) ותהי מואצ לדוד לעבדים נושאי מנחה, (מ"צ י"א) ויהי לי הושע עבד וישב לי מנחה, וזה כ"ל שהוא משרש נח שהוראתו גם ההשפלה וההורדה ממלכות למטה כמו כאשר יניח ידו, שהוא הפך ירים ידו (בשלת), ולפי"ז הוראת שם מנחה דבר שהעבד מראה זו הכנעתו לאדוניו, וזהו צו שפלת מעדנותו נגד מי שנתעלה עליו במדרגה (היגעצונג, אונטערזעכטונג) ולכוננו זו ישומע שם מנחה בשלות גם על כל מתנה הנחונה מאלם לחצרו, כמו מנחה לעשו אחיו, שכלה יעקב להראות לעיני עשו שהוא נכנע תחתיו ומכבדו כאלוה על העבד; ולהפך על המתנה הניתנת מן הכבד אל השפל מומנו במדרגה הונח שם מנחת (ויחן מנחת כיד המלך, ומרצ מנחת בנימין) ע"ש התנשאות המקבל בקבלת מתנה זו להיחזק יקר צעני הכותן לכבדו זה, ולדבריו מלאנו טעם שקראו ר"ל תפלה שאלת חלות היום בשם תפלת מנחה, כי מנחות היום ואילך השומע שוקעת וממנחה צאונת הרקיע ומשפלת ויורדת למטה עד גמר שקיעתה, דומה למלילת דפה היום לערוב (שופטים י"ט) והיום רד מאל (סם), [ובתום] פסחים ק"ז ד"ה סמוך למנחה נחמצנו צטעם סם: תפלת מנחה:], והנה העני שציתו ריקן ואין צידו מאומה להקריב מומנו קרבן רק עשיית האיסה, והמעט הזה שצידו יציאו להש"י, יראה זה גודל כניעותו יותר מן העשיר המציא פר, לכן על קרבן זה שהוא מעט מאל בכמותו הונח סם: קרבן מנחה: (הי-געצונגסאפפער), וז"ש רצותיו מי דרכו להחנך מנחה, עני. ורש"ם פ"י מנחה דורון משרש נח לפי שצדיק לקרבן, ואין סם דורון ומתנה נאות אללו יח, והמתכוננו (שפייעזשפער) ע"ש שצאס מן המנחים אין זה לפי המכוון בחיבה עלוה: סלת יהיה קרבנו. פ"י שלא יתכד ויציא מנחה אלל מן החטין, אף שהצור מציאים מנחת חוב מן השעורים כגון מנחת העומר, אבל ליחיד לא הותר להציא מנחה אלל מן החטין (ח"ב), ורש"י פ"י סלת יהיה קרבנו, האומר הרי עלי מנחה סחם מציא מנחת סלת, דברי יחיד הם וכדמו מהלכה, דרנן פליגי עליה ואמרו דמציא מציא שירה; ודע דסתם סלת הוא מן החטים כמזבח בח"י. סלת. שהוא מומנו הקליפה והמלך עד שהוא מזוכך ונקי ציות, (קעננמעהל), עומ"ש ר"פ וירא: (ט) אוכרתה. הקומץ העולה לגבוה הוא זכרון המנחה שזו נזכרו צעליו לטובה, וכל ריח העולה מן הדבר הנדבש יכונה בשם זכר ואזכרה, כמו (הושע י"ד) זכרו כיין לבנון (רש"י ורש"ע): (יג) מלח ברית אלהיך. חזור נפלא (גאטט-ליכט וואונדערזאכט נחאממענזעטונג), הפעל משם מלח הוא מומלח טבור קדש (כי תשא) שתתגסס מומלח מעורר, דומה לו ויראו מלחים (יונה) מלחין ומזולין (יחזקאל כ"ו) ע"ש שמתהיגי הספינה מהפכים ומעוררים את המים שמשוטות, ויראה ששימוש שרש מלח על הכורבן והסמחון כמו ארץ מלחה, משכנותיו מלחה (איזו ל"ט) הוא ג"כ מענין מערבות, וכמו שהונח סם מערבות על הכורבן והסמחון, כמו ארץ ליה וערצה, שומי ערצה ציתו (סם) צמדנר צערצה, ע"ש ששחטנו סם קדרי מעשה צראשית ומחצלתו ומחצלתו סם יסודות וכמות הטבע לכלי הוליא פרי ומחצלה למחלל חם ובהמה, ואמר על כלכל סדר מאורות השמים (ישעיה כ"א) שמים כעשן ממלחו כלומר כוכבי השמים וכסיליהם נחצלתו וישנו את סדר תפקידם ומשרשם צארץ (ע"ש רש"י), ואמר על סמרטוטי הצגדים היטנים הקרועים (ירמיה ל"ח) כלויי סמכות ומלחים, קרועים סמכות, ע"ש שנתחצו ונשלכים ממוקם למקום, ונקראים מלחים ע"ש כלכל סדר הנחתם במקום מיוחד כראוי לצגד המלטרך לגורכי חם, ור"ל ישמשו שורש מלח ג"כ לענין המערבות והמחצקות הדברים יחד כלאחר (צויקרא רבה) כאלם שומלחים שני נכרים שני כרעי המטה ומדציקם זה זה (והערוך מלא דומה לזה כלשון ישמעאל, ע"ש). והמלח צעלנו נקרא בשמו ע"ש מערבות שני יסודות הסכיות שזו, כי צעלם המלח נחמערצו ומחמערצו זו יחד צפרט, יסוד האש עם יסוד המים, ולהמערבות יסודות אש שזו ממה המלח (פ"ד דשבת) למוסיק חום והכל. והנה להמערבות שני היסודות הסכיות שזו כי צעלם המלח נחמערצו ומחמערצו זו יסוד התחמון עם יסוד העליון קרא את המלח בשם צרית אלהים, כלומר חזור נפלא (וואונדערזאכט נחאממענזעטונג), ולהגדיל הדבר סמן אורו לאלהים, כמו עיר גדולה לאלהים, שרדת אלהים וכדומה, ומה שהזכיר ענין צרית אלהים שגמלח עובדיה דקרבנות, יתכן לומר לפי שהיה ציוי קדם ממש עובדי האש כמו עבודת מולך, וממש עובדי מים כלאחר, שהותק לשם מים והרות, גדל דנהר, ואמרו (פ"ק דמענית) כותיים עובדים לאש וקדרים עובדים למים, ולזה ליתא המורה להקריב מלח על כל הקרבנות לשם הש"י, להורות זו היפך דעות כציות אלה, ושחין צדי שר של אש ושל מים ממשלה בתחמונים צלתי לה' לצדו, לכן קרא פה את המלח בשם: צרית אלהים: כלומר חזור נפלא מאש וממים, והוא מעשה האלהים: (יד) אביב. בגרמים שעורים מנוכרות ומנושלות. עומ"ש בוארא צהשעורה אביב: כרמל

כרמל. צענד סהכד מלא, סהטצוזה לסה ומלאה צקסין סלה (אָפּטעקל) וע"כ נקרא העלילות כרמל (רש"י):

ג (א) זבח שלמים. כן הוא קרוי בכל הפרשה ואין כן עולה וזעמא ואשם שלא נסמך להן מלת זבח, והטעם לפי שצטר הסלמים נאכל לבעלים וקורא לזני צימו ולאוסביו ומיידעיו שיאכלו מזבחו וצמחצ רעים יהלל את ה' ויספר להם חסדיו, גם להכרות אוכלים שלא ינא צטר קטס לדיד נותר לכן נקראו זבח שלמים, כי זבח הוא סעודה של שמחה כמו וקרא לך ואכלת מזבחו, כי זבח היום לעם צבחה (ש"א ט') כי זבח מעשמה לנו צעיר (שם ז'), מעשי"כ שאר הקרנות שאין לסעודת הבעלים אינן קרוים זבח, וכנשי עלות הם סעודת שמחה לכהנים (רנ"ו). שלמים. פירש"ס לשון משלומים שגריך לסלם את דברו. ורנ"ו טען עליו דל"כ גם נודר עולה מייב לסלם ותקרא גם היא כן, גם אינו נכון לפי דקדוק המלה כי הנסדר מן משלומים שלום, כמו צאו ימי השלום, ובכרים שלומים כמו שנת שלומים. ואין צוה כדי להשיב, כי העולה אף שהיא צוה צדקה מ"מ מתערב עמה קלח חיוצי, לכפר על הרפורי הלז ועל עזבו צמחי על ללו הנליע, לכן יקראנה הכחצ צסם עולה סהמחון צה הסצה הגורמת אל נדצתה, (כמ"ס לעיל ח' ג') מעשי"כ שלמים היא נדצה גמורה ואין צה סצה הגורמת אל נדצתו, ושפיר חל עליה ענין משלום הגדר. ונראה שלזה הסכוין הרמז"ן צמי"ש על שם שלמים, כמו אכנים שלמות, כלומר שצקרבן שלמים אין צה שום פגם וקלקול כי אינה צוה רק מול נדצת הלז, מעשי"כ צעולה אף פגם היא צוה צדקה, מ"מ יש צדקה זו לך פגם ומסכה הגורמת לנדצה זו. גם מדקדוק המלה אינה טענה, כי בכל הסמות ישמור הלשון הטעם ולא המלה, כסם נח מן ימחצו וכדומה לאן ומספר. והנה רבותיו צח"כ אמרו שלמים שמיילין שלום צעולם, שלמים שיש צה שלום למחצ ולכהנים ולמחצ, שלמים מיי שהוא שלם מציא ולא חוק, ואין ספק שאין זה מהם טעם העיקרי לשם שלמים, והראי" שייחסו שלומים אלו גם לשאר הקרנות ואפי' למסאות ואשמות, כמזכר צח"כ, אצל כל אלה לשם שלמים מראה נדדית. ורנ"ו פירש שלמים מענין השלום אצין חזקן, ענין הללחה, וקרבן שלמים צה מצעלים אשר צה עליו צרכה ה' ומרצ שמחה יקריב שלמים, ולזה יתרגמו שלמים (פרידענאפער, ויאפערעגעהען). זה לא יתכן כי הקרבן הצה לכמו אלה תורה יקרא לל שלמים. גם מה יענה על ויעלו עולות ושלמים דשופטים (כ' כ"ו). וסם כ"ח (ד') צה"י צעת לום ויום צבי. והכוון כפירש"ס לשון משלומים (פֶּאֶלְלִיעוּבִגְסִאָפֶּער). וכן משמעות לשון זחמי שלמים עלי היום שלמתי נדרי (משלי ז') דרישא וקיסא מד ענינא כרצו הלמות צמשלי: (ד') על הכבד. סמוך לכצד כמו על הכסים (שמות ל"ב'), וללמנו שיעול קלח הסמוך לנעול שיעול מן הכצד עמה מעט (הרצ"ד): על הבליות מלצד הכליות, ושיעור הכחצ ואת היותרת יקח כלה סמוך לכצד שנוטל קלח מן הכצד עמה, מלצד הכליות הנזכר קודם לכן. וסא דנזכרו הכליות פעם שנית, להורות שיסיר היותרת אפס"י שאצדו הכליות, שאינם מעבדים ליותרת, כמ"ס צח"כ יסיר יותרת אפס"י שאין כליות. ע"י דל"ל על רש"י צזה. וצפשת ראש (ס"ו ג') תאכל עליו מוזה מזכר מלת עליו להסתלקות הדצר ממליחותו, וטעם על הכליות (אין ערמאגעלונג דער נירען): (ה') על העולה. פי' רש"י תמורה, כי כנה מקראות יורו לנו כצר שתקדים התמיד לכל הקרבן. ורנ"ו פי' על העולה כמו סמוך לעולה, לפי צצב' העולה אמר ונחמו צני אסכן הכהן וגו' וערכו עלים על האש וערכו את הנחמים וגו' והיה לך כן לתזור ולומר כל הסדר האמור שם, לכן אמר צקור, על העולה, כלומר סמוך לה כסדר שעדך נחתי העולה על העלים הערכים על האש, ודצרי ככונים צפטס המקרא, אצל מלת על אינו מחון לפירשו. וצחמת מלאט מלת על סהמחון צו סדור דצר זה דומה צענינו אל סדור דצר אשר (נאך ארט אונד ווייזע) כמו וספטו הערה על צופטים האלה (מסעי ל"ה) דתרגמו יציע על סדר דרינא האלין, וכן (שופטים י"ז) ועל המספט אשר יאמרו לך תעשה, וכמו רוצ מלת על הנחזכר צראשי מזמורים, למלח על נגינה למלח על יונת אלים, סהמחון צזה שנגינת שיר זה דומה לנגון כלי השיר כנודע, עומ"ס (מסעי ל"ה ו') ועליהם תחנו, וכן כאן אמר: והקטירו אותו וגו' על העולה: פי' יקטירו אותו צדק וצחופן הקטרת העולה (נאך ארט אונד ווייזע דעם עולה): (ט) חלבו האליה. כצר התעורר רמז"ן דאעפ"י סהאליה היא שמתה מאל, אין שמתה נקרא סלז, ואין לומר כי מלת סלצו הוא כלל לכל המורס מן הצהמה, ואח"כ צאו הסרטים האליה תמימה וגו', דל"כ היה ראוי טעם מפסיק צין הכלל וצין הסרט הצה אחרי, וכאן סמוך סלצו האליה צנגינה, והכוון ל"ל שזאת וי"י צצחלצו הוא כמלת של כמו ומיתו אצן (צראשית וכמס"ס) שפי' סיה סלי אצן, וכמו צצר צנפטו דמו שפי' צנפט של דמו, וכמס"ס. וכן כאן סלצו האליה פי' סלצ של האליה, והוא סהלצ הממוצר צאליה צלז הפנימי. ח"ס צח"כ סלצו האליה להציא את סהלצ הסמוך לאליה זה סהלצ סצין הסקוקלית, והוא

והוא המלכ מצטיקיר הירכס; ולא המניך הנמך לסומך כדרכו המקומות לומר: מלכ האליה:
 דאיך היה משמעותו רק להקריב מלכ האליה לזר, ובאמת האליה צענמה כולה קרבה. והענין
 פי' מלכו האליה, מלכו האליה, ואין זה משמעות הלשון: (יז) חקת עולם. חיוז דבר הנבלי
 מבורר מענינו היותו מחייב מלך הטבע או מלך המוסר או מלך השכל רק האמנה על החיוז
 ההוא הוא לזר יודע טעמו של זה החיוז ומטעם הכמות עמו חיוז דלה לנלות טעמו של דבר,
 זה הנקרא בלשוננו חוק (בעצמנו) ונותן החוק, יקרא מחוקק (בעצמנו), והוא שם מושאל
 מלשון חקיקה ופניה על לוח אבן ועץ או שטר דבר. והענין הזה כי כל דבר שחיוזו מבורר מלך
 חיוז הטבעי המוסר והשכל, איך שיהיה נשכח לעולם, כי כ"ז שבני אדם חיים על האדמה נחבדר
 להם תמיד חיוז זה הדבר, משא"כ דבר שלא נחבדר חיוזו למקצלים הוא קל שיסתמך ויחשבול בדבר
 הימים מאחר שלא נודע טעמו של הדבר או שיסתמך ע"י חוסמת וגרעון, וכדי להביל מן הסכמה
 והשגה היה לריך מיד צעת נתינתו שיהיה נכתב בספר לזכרון למשמרת לדורות הבאים, ועדיין היה
 אפשר שימחק הכתוב בדבר האמן, לפיכך היו מחוקקין את דברי החוק על לוח אבן וכתביזה
 שוקעת שיהיה כתב המחוקקים ציור מכל מיני כתיבות, שכל לוח ואות הנחקק ה"ה כמותו בקופסה
 משומר מן ההפסד, משום כך נקרא כל דבר חיוז שלא נחבדר טעמו בשם סק ע"ש המלכות
 שיהיה חקוק בספר לזכר עולם, וכתיב ועל ספר חקיה ויהי ליום אחרון לעד עד עולם (ישעיה
 ל') וכן (חיוז י"ט) מי יתן בספר ויחקקו לעד צור יכתוב (דברים): כל חלב. שם מלכ בלש"ק
 השומן הנפרד שאינו עם הנשאר בדבר אחר, כי השומן המתערב בנשאר שאינו נפרד ממנו יקרא
 שומן, כענין וישמן יסורן ויבעט, ובשרי כחם משמן, והמלכ הוא הנפרד עליו קרום ונקלף, לא
 יתערב בלשון זהם בשום מקום, כאמרו בשר שמן לא בשר מלכ, וכן נשאר לטובות הימים שמומיהן
 חלוקים, והכתוב שאמר כל מלכ לא תחבולו אין שומן שפ"ג האליה בכלל כי חיוזו מלכ צמור
 וטבעו, ואם היה כל שומן מלכ יאסור כל שומן שצבהמה בכתבות ובלדדן, אבל כל הנקרא מלכ
 נאסר אע"פ שאינו קרב למזבח בזה המלכ שעל הטמול, ושאנו נקרא מותר אע"פ שהוא קרב
 כגון הכליות והיומרת מן הכבד וכן האליה, לשון הרמב"ן בקולר, ע"ש שהאריך בזה בדברים נעיינים
 שלא ליתן פתרון פה לחלוק, וכן דברי הרמב"ן ביאורו נכונים מאד בזה כי הראה צו שכל המקראות
 מזכירים יוסר קבלת רבותיו בזה:

ד (ג) לאשמת העם. הלמד מורה על ההקט והדמיון כמו (חיוז ל"ט) הקטית צניה ללא לה
 שפירש"י כאילו חיוז שלה, ויחשבה עלי לשכרה (ש"א ח') דתרגומו כאתחא ריחא,
 וכן ויהי לה לזן דמשה חיו"ע והוא לה חביב הי כזיר, וטעמו אם הכהן המשיח יטעם חטא
 הדומה לאשמת חטא העם, כאמרו (במ"ב ובהוריות ד' ו') לאשמת העם הרי משיח כלזכור, מה
 הצור שהן צ"ד חנים חייבים בקרבן עד שיהיו חכמים ראויים להוראה ויעשו צדקה ויעשו העושים
 על פיהם ויורו לנצל מקלת ולקיים מקלת, כך המשיח בכל דרכים אלה שיהיה חכם מושלל ויטעה
 צדקה עלמו ועשה מעשה צבגנת הוראה לזדה: לחטאת. להסרת החטא, כמו ומטאו ציום השנעני
 שעיניו סהרה הדבר, והוא לכפר החטא נקראת חטאת (עננידירגוג): (ה) ולקח וגו' פדס הפס.
 לרבותיו (זמנים כ"ה) לריך לקבל את כל דם הפס, ולזה אין לית מ"ם משרתת למלת דם לפרשו
 מקלת דם, אבל היא משרתת למלת הפס כאלו כתיב דם מהפס, והמכוון שקבלת הדם לריכה להיות
 מן הפס, אבל אם נפסד הדם על הרגפה פסול לאוספו לכלי שהרי לא תחבול מהפס, ואמרו גורעין
 ומוסיפין ודורשין, גורעין אות מ"ם ממלת דם ומוסיפין אותה על מלת הפס. והכר צעל קרבן אהרן
 צפי לח"כ מתקשה בדרשה זו, ואמר כיון דלשון הכתוב לומר דם מהפס למה שם כותב המורה
 המ"ם צולת מקומה, ואמרו נגרע אותה משם ונוספה בתיבה אחרת, היה לו להניחם צמקומה,
 ודק מלך צמקומה, ע"ש, ולדעתו אין כלל מן הקושי כ"כ, דבאמת גם קבלת מקלת דם מהפס כשר
 אם לא חסך לכלי הדם הנשפך (כח"ס הרמב"ם פ"א מפס"ס חק"ה) כ"ו ע"ש צמ"ט, איך אין לית
 מ"ם יחירה לגמרי ממלת דם, דלא ג"כ להורות צמקומה קבלת מקלת דם, ולר"ל מ"ם זו משמשת
 גם למלת הפס, ודבר זה נהוג צמ"ק, ויחבולו אות מ"ם חסרה לגמרי בנקום הראוי, כמו השומרו
 לכס עלות צהר (ימרו י"ב) שמוצט ונעלות, ויחבולו ג"כ (ראה פ"ו) כי יהיה כך אציון מלמד אסיר,
 דמהראי אחר מלמד, כי המ"ם נעולה ראשונה משרת רק למלה שני, וכן אין לאל ידך הלמד
 ממלה ראשונה אינה נשמשת רק למלה השני כמו אל לידך כח"ס המפרשים, וא"כ אין שום זכות
 צקרא דילן צפריה זו, וזהו חיוז קושיית החוק' שם, למה לא נקטו צעלי המלמוד גם בזה סביבה
 מרישא מפקי לקרא, והדברים פשוטים מאד לדבריו: (ו) פני פריה. הפריה היתה מרובה בכל
 רוח המפיק מוחל הדומי עד כותל המפוי שם עשר אמות ובאמצע רוח הפריה היתה המורה
 (ע"י ק"א צפי לח"כ) לפי"י יהיה פני מענין אל הקדש פנימה הפך המיון, וכל אמצעי הוא חוק
 ופנימי

ופנימי נגד לדדי המילוניים: (ז) קרנות. כל עוקץ צולט מראשו של דבר הוסאל עליו שם קרן. ומנה שהקן צנע"ח הוא עוקץ צולט מראשו, כמו קרן בן שמן, וכן נאמר על התועפיות והצליטה המעלות, כמו אלמית קרן לדוד, ובשמי תרום קרנו (השכעקקען), ואמה על אמה צדום אמה הנתון צדאם המוצא בכל זווית שבה נקרא קרן: (ג) כל עדת. אלו סנהדרין (רש"י מרבותיו), אפשר שפי' שם עדת מלשון עדי וקטו, מן ואת הנוז ואת העדות (מ"ב י"א) כלומר אותן המיוחסים והמסוים שבעם (דיא פֶּאָרלינגליכסטען), וכמ"ש בתי"ב העדה המיוחדת שבישראל (דיא אויסגעלייגענטסטען) והם הסנהדרין הגדולה המסוים צמודים הסודות וביחרון מעלותיהם צמחית התורה, ומנה שאמר (פנחס כ"ז) וכל בני ישראל וכל העדה, מוכרחים אנו לפרש עדה הסנהדרין. ואם נתבונן על הוראות הספרות שצמח עד לפי התחלפות האותיות המתחצרות עמו לפנינו ונאמנו, יא' לנו אמתות הנחת שם עדה על הסנהדרין, כי יורה, א', על כנסי' וחצרה המתחלפת לדבר אחד (פֶּאָרלין) ושפטו העדה. ויורה ב', על המורה והמלות בכלל, ועדותי זו אלמדם (תהלים קל"ב) ויקם עדות ביעקב ותורה, לור תעודה חתום תורה (ישעי' ח'), ויורה ג', על יחוד ושייכות גבול לדבר (צעשטימומען) במקום או בזמן או בפעולה וכדומה, כמו ואם לבנו יעדה, ונועדי לך שם, וכל' הוראות האלה מתאחדים בשם עדה להוראת הסנהדרין, כי הם הם הכנסים הגדולה בענין התורה, לייחד לכל מורה ומורה, אם הזמן באיה מן הזמנים המורה ניהת ונאיה זמן לא, אם המקום באיה מן המקומות חיוז קיום המורה, אם באיש על איזה מן האנשים חיוז המורה מועלת ומי מהם הפעור, אם באופן הפעולה איזה מן האופניי הפרטיים מוערכים אל כל מורה ומורה כדי לקיימם כראוי כפי דעת נותן התורה ית', כי כל אלה אינם מפורשים בתורה שבכתב, ולכיים להתאחד ע"י התורה שבע"פ, והסנהדרין הם המקבלים האמנים של תורה שבע"פ, ולכן הונח עליהם שם עדה, ותרומו (געעטלעלערטערפֿעראיינ). וזה נכון אמרם (צמכרש"י אומר דף י' ע"ב) לתורה ולתעודה, לתורה דא תורה שבכתב ולתעודה דא תורה שבע"פ: ונעלה דבר. פי' נעלם מהם חלק מה מן המורה שלא נתעלם מהם עיקר המורה רק חלק ממנה (כבדיות פ"א), ומלת דבר כמו אין נגרע מעבודתם דבר דתרגומו מדעם (עטוואס) וכן בהרבה מקומות. והמתרגם דבר (איינע זאכע) אינו לפי המקובל: ואישמו, פי' ומתחייבים עונש שמוון הנפש (ז"ל דבר פֶּאָרלאממנים פֶּאָרשולדעט), ביאר דא באיה מלת ל"ת יתחייב העובר חטאת, ע"א מלת ואישמו והיינו צעצרו על מלת ל"ת שחייבה התורה על זדונו כרת, והוא שמוון הנפש הככלל צמלת ואישמו, כי גזרת שום ואשם מענין אחד הם כמ"ש הר"ש צ"מ בפסוק תאשם שמוון (הושע י"ד) ואישמו יושבי זה (ישעי' כ"ז) ובנאי לדיק יאשמו (תהלים ל"ד) האשימם אלהי' (שם ה'), והוראתם הריקות וההתרחקות מתורת האדם, כמו שמונה מאין יושב (ירמיה ל"ב) וערים נשמות יושביו (ישעי' כ"ד), ואמר על ההתרחקות בן אדם מתורת מרעיו ומיודעיו, אך עתה הלאני השמות כל עדתי (איוז ט"ז) ר"ל הלאני והרחקני מתצרות בני אדם (מענין זרה הלאה) עד שמקום קצון רעי ואוהבי הוא שום, והונח ג"כ להוראת שומות הנפש בהיותה ריקה ומרוחקת מענוגים הרוחניים והספרות גלמודה ובדורה מאחזית עולם הנפשות, והוא צעמו ענין הכרת הנאמר אלל הנפשות, והוא התצורות להיות עוזבה וגלמודה שכולה מתצרת הנפשות העליונות והסתחרות כרותה מהן דדורה ואשומה. כמ"ש צמכרש"י (תרומה) ואית נפשא וכו' דכתיב זה ונכרתה הנפש ההיא מלפני אבי ה' מאי מלפני דלא שרי' עלה רוחא וכד רוחא לא שרי' עלה לית לה שותפו כלל צמה דלעילא וכו', ע"ש. וצמכרש"י דר' ישמעאל (צא, ובסוף כי תשא) ונכרתה אין הכרתה אלא הפסקה, וכן בצפרי (בהעלותך, שלח), הנה לפי המבואר ענין הכרת היה צעמו ענין שומות הנפש, חסו המכוון כאן צמלת ואישמו, ודין זה שאין חייבים חטאת אלא על ל"ת שזדונה כרת למדורו כרותיו צמ"כ ובתלמוד בביקש מע"ז, והוא פסו המקרא לפי דברינו, וסרה צזה חלונת קלי הדעת המסוים שהפסע קוחר את המקובל, אצל המה תואמים יחדיו; והמתרשים יאמרו ואישמו ישימו עצמם אשמים בהתודותם שזכרו את חטאתם מל עולם, ומה שאמר צמקרא אחיב ורודע וגו' ר"ל ע"י אחרים (ע"י רש"י צ"מ וצמה שכתב דבר שח"ז), ואמנם הוא דקוק כי היעלה על הדעת לעשות לחלק בין שזדע לו מענו או ע"י אחרים עד שכולך הכח להודיענו הסתוותם יחד, וגם אם מלת ואישמו יורה על התודעות הסתא היה יותר ראוי לחצרו צמקרא שלאחריו לא להפרידו ממנו ולחצרו צמה שלפניו, וביותר קשה לדבריהם התגדיות המקרא אל המקובל, דלפי המקרא יתחייב חטאת כל העובר על אחת משס"ה ל"ת, ולהמקובל אין חטאת אלא צל"ד לאוין שענשן כרת: (יד) וגורעה החטאת. לרבותיו (צמ"כ ובדורות) דוקא שזדע להם מענום מה שחטאו בהוראה, אצל אם שכתו עצמו של חטא שסורו צו, כגון שנסתפק להם מה זה החיור, אם מקלת חלצים אם מקלת דמים, אע"פ שהעם מוריעים אותם מה שסורו להם, פטורים מקרבן (ערמז"ס פי"ד משבגות ה"ד) לפי"ז ורודע הוא מפעל מלד הסועל, כענין כי ימוך אחיך

אחיד ונמכר לך, דמוכר עלמו ויירי לא נמכר ע"י אחרים, וכמ"ש וארצו ר' ג' לא נודעת: חטאו עליה, פי' חטאו בצבחה, כי מלת על עניינו גם לבזה גורמת וכטעם צעזר, כמו אל ירע צעניך על הנער, על הצרכה אשר צרכו, ומוסר על מלת עתה שצמקרה הקודם, וטעמו אשר חטאו בצבחה העדה טעמו המעשה מפני שאלו צבורות צ"ד כי אם ירע אחד מן הטועים טעמו צ"ד, ואעפ"י עשה על פיהם חייב טחלת צ"ע. (כ) ובפר הכהן. אין זה פעולה עלמית רק פעולה ומצבית, כי אין ציד הכהן עלמו לכפר רק צעזורתו אשר יעשה לפי המורה עליו הוא מוסר הכפרה מאלוון הסליחות, ותרגומו (ער צעזריקע ענטזינדיגונג): (ג) הודע אליו חטאתו. דעת רבותינו שמשמעותו שודע לו ומעלמו ולא שידעוהו אחרים, יכול אע"פ שאינו מכחש יהא פטור מ"ל או הודע אליו מ"מ (יבמות פ"ג כריתות י"א), ואמר רש"י אף שהודע הוא הפעל, ומשמעו ע"י אחרים וכמ"ש הרשב"ם והראש"ם, דעת רז"ל שהוא מצנין שלא נקרא שם פועלו, כי המול"ם והסור"ק מתחלפו, והוא ע"מ ויוסף הורד מלכיהם, והוליו רבותיו הציב ממעקלה הנהוג ולא פירשו בלשון הפעל, כי לא מלאנו צדום ונקום שמוס מלת אל אשר לשון הודעה, אבל מלאנו אחריו שמוס למ"ד, והודעת להם את הדבר, שבת קדשך הודעת להם, ירדע דרכיו למשה, להודיע לבני האדם גבורותיו, והיה גם כן ראוי לכחוד הודע לו חטאתו, ומדכתיז אליו ושמע שאינו לשון הודעה כ"א לשון התודעה, שעליו נופל שמוס מלת אל, כדכתיז צהודיע ויוסף אל אחיו, צנחלה אליו חמודע, ולכן הלשון הודע אליו כותר קלחו את קלחו, וע"כ לריבם אלו לומר שצבונה השתמשה המורה צולילת כוחה להעמידנו על שתי כוונות מתחלפות ומתחדות, ולחורות שלא די צהודעה גדידא, אבל לריך שחא עונה התודעה לאפוקי הכחשה, וז"ש או הודע אליו ולא שידעוהו אחרים, או הודע אליו מ"מ, ודוגמתו חז"ל וכי יותן דומ"י דכי יתן. וזה מה שזורה על שלמות צעלי התלמוד צניצ חכמת הלשון, ושהם היו צקחיים צולילת לשון עברית יותר מכל הסכמים הצאים אחרים: (ג) או הודע אליו. כמו אם הודע, יש הרבה או משמשים בלשון אם (רש"י) ויחנן שצבונה שיהא הכחוד לכחוד מלת או, שיש צו גם הוראת מלת אולי כלומר הלואי כמו או אז יכנע לבצם העל (צחקותי כ"ז מ"א) ע"ש רש"י, ומסתפק מלת או משרש איה, איה למועד לו, צכל איה נפסם, שעינים חפץ ורלון, ויש א"כ צוללת או הוראה משותפת, כוללת אם לתלמי, וכמותו הלואי ואולי, יטעמו כטעם שניהם, כלומר תנאי רלוני (וירשענדרע צעדינגונג) והוא הנכרה צכל, כי כשידמן חטא לאדם צשגה צלא יריעה עונה גדולה הוא אליו אם יחודע לו שגגת חטאו צכדי שיפקח על נפשו מכאן ואילך להצבון היטב על כל חנועה מונעשיו שלא חרע עוד תקלה לידו, והחכה כל אדם לפשט חמיד צמעשיו ולמשמש צהם ולכחות אם הם כלם זכים ונקיים ואין צהם מכל עון אשר חטא, ואשרי לו לאדם אם חמודע אליו השגה שזדמנה לידו למען ידע להצא וישמור לנפשו צזכירות יותר גדולה, כי יראה גודל חיוצו לדקדק צכל מעשיו ולסקול דרכיו צמאזי דק, כי כמו צצחלי הגוף נוח לו לאדם אם ירגיש מיד צראשית חליו כי אז הרפואה קלה עליו, כי אם רחשית החלי היא צלתי נרגשת היא הולכות ומתרבה עד שצמעט אין חרופה למכתו, ככה נוח לו לאדם להחודע מיד משגגת מעשיו צעוד שלא התגברה עליו חלי נפשו כי אז רפואתה קרובה וקלה עליו, לכן אמר הכחוד כהן או הודע אליו חטאתו (תנאי רלוני) כלומר הלואי שישם אל לבו לפשט ולמשמש ויחודע שגגו — והצבון כי רק כהן צנשיא, וצפרשה שאחרי צנפס אחת חמטא, אמר קרא לשון או, כי ליחיד חפצר ששגגת חטאו ישאר חמיד צהעלם לנפשו, אמנם דעתו נוחה עליו יותר אם יחודע לכן אמר צו לשון או, כי חפצו ורלוני להחודע, אבל למעלה צכל עדת ישראל ישגו אמר סתם וכודעה החטאת, כי שגגה כזו צודאי חמודע, ללא משכחת לה שכל הסנהדרין וכל הקהל טעשו על פיהם, כולם ישארו חמיד צהעלם שגגתם, וצודאי יחודע לאחד מהם, לכן לא יתכן שם לוותר מלת או שהוא לשון הלואי, (עמ"ש נשא ה"א למ"ד) או חים: (בה) ולקח וגו' באצבעו. צח"כ וצחלמוד (צחים כ"ד) מפרשים איהו על קבלת הדם המצוהה צכלי ציד ימיו דכ"מ שגאמר אלצע חיוו אלא צימין, וזון היתמים דצמאורע שגאמר (מאורע י"ד כ"ה) ולקח הכהן מדם האדם, מפרשים איהו על טבילת האלצע דצם (כצצחים מ"ז צ) לקימה צעלמו של כהן (ע"ש צחום), הנה שם לא נאמר מלת צאלצעו מ"מ מפרשים לשון ולקח על טבילת האלצע דצם, והכא שצמאור מלת צאלצעו לא נפרשנו על טבילת האלצע כ"א על קבלת הדם צכלי? ונ"ל דלפי ההוראה העיקרית צסם אלצע יש להצין צו גם הוראת הכלי, כי עיקר הוראת שם אלצע הוא אחיה ותפיסה (פאססען) והחלקים הפרטיים שצאצז היד (פינינער) שמשמשים לחייו ולתפוס דבר צהם נקראו אלצע (אנפאססונגסליער) ע"ש התפיסה והאחיה שטעשה על ידם (כמאור צכי חשא צכחצים צאלצע אלהים), כמו כן הכלי (געפאס) שהוא מחזיק ומחפס דבר אל חורו יקרא אלצע (אויפפאססונגסעגסיר), כמו שהונח שם כלי עליו מלשון יכיל ויכולת

ויכולת שהוא מכיל ועוזק מה שצא אל תוכו (מענין אשר יכולו המים), ולפי"ז טעם ולקח
 באלנצו, לקיחת הדם בכלי, כלומר בכלי המיוחד לשרת בקדש, חמטם לא אחר בכלי כ"ל באלנצו
 להורות גם על החלקים הפרטיים שבאבר היר, שבהם יחזיק הכלי, אשר לפי המקובל יד הימין
 דוקא, ולפי"ז פי שנים בהוראת אלנצו, הכלי ואבר היר, והתוס' כתבו דנקטת דכתיב ולקח
 באלנצו, ובאלנצו לא טייך קבלה ע"כ להקבלה בכלי ובאלנצו היינו דענין אחר לכלי ולקחו באלנצו:
 ה (א) קול אלה, שהשניעוהו שהוא עד דבר מן הדברים בין בראי בין בדיעה ואיים עליו
 באלה שאלם לא יעיד עדותו ישא עליו עונש הסבועה, אחר וי"ו צמלת וסוף תעמט
 במקום טי"ן כמו דבר אל צ"י ויסעו, ומאחר ואם לא יגיד הוא חיוס האלה, עתה"כ צ"ק כ"י א'
 ד"ס פטיטא, וביאור המפרשים במקרא זה דמק מאל: והוא עד, לרבותיו מיוז העדים בקרבן
 סבועה אינה רק בשכר עדות ממון ים שהסבוע תבע את העדים להעיד לו עדות שיחייבו הנחבע
 ליתן לו ממון, והם כפרו עדותן ושבטו, שבכפירתם הספורוהו ממון, וזהו שאמר קרא, או ראה
 או ידע, כלומר בעדות המתקיימת בראי בלא ידיעה, ובדיעה בלא ראי' (ואין לך עדות זו בלא
 זו אלא בתביעה ממון) כיצד מנה מניתי לך בפני פרים ובזא פו"ם ויעידו הם ראו שמונחים לך אצל לא
 הורעתיים אם הם נחתה או הלואה או פרעון, ואמר לי' הלה יבואו פרים ויעידו שמונחים לי בפניהם,
 ואני פרע לך, וזהי ראי' בלא ידיעה, ידיעה בלא ראי' כיצד, מנה הודית לי בפני פו"ם יבואו
 ויעידו, וזהי ידיעה בלא ראי', ודוקא בשני עדים, כי הם כפירתם ומפסידין ממון, אצל אם לא
 הסביע רק עד אחד להעיד לו וכפר, פטור מקרבן סבועת עדות, שאין עדות עד אחד ומחייבת
 ממון, ואפי' האמינו הנחבע לעד אחד ואמר לי' הכי את מקובל עלי כשנים, אמרו בירושלמי
 שאינו סייג קרבן סבועה, כיון שעד אחד אינו כשר להעיד עדות ממון, אי"כ מה הוא והוא עד
 לאמר קרא דמשמעותו עד אחד, דהא דאמרינן כל מקום שנאמר בתורה עד הוא שנים, אין זה
 מאמר מוחלט (עמ"ס נשא ה' י"ג ועד אין זה) מכ"כ כן שנאמר אללו מלת נפש, ואף דמשמחת
 קרבן סבועה גם בעד אחד, בעד מיתת בעלה של אשה, ובעד זנות אשה אחר קנוי וסתירה,
 וגם בשפתיים חסודים הסבוע והנחבע, מ"מ קשה לאוקומי קרא בהנך גוונא דכולהו מילתא דלא
 טכיתא אינון, ואין דרך המקרא לדבר רק במילתא דטכיתא, אלא ע"כ קרא משמעני בשבועת שני
 עדים, האחד מהם כשר עדותו והשני הודה, זה שכפר עדותו פייג ק"ט, ומבואר שבועות ל"ב:
 (ב) נפש אשר תגע, פירשו בו רבותיו דלאחר טוועהא זו יאכל קדשים או יכנס למקדש שהוא
 דבר שזדורו כרת, ערש"י, וכן אמרו בח"כ מנין שאינו מדרב אלא בטוועהא מקדש וקדשיו, והי"ד
 וענן על טוועהא ותייב קרבן על הטוועהא, מה עונש ואזכרה בטוועהא מקדש וקדשיו, אף קרבן
 על טוועהא מקדש וקדשיו; ואין זה מהם תוספת על המקרא, כי דעתם זה מבוחר בלשון המקרא
 עננו, כי למה שפירשתי למעלה מלת ואשמו טענינו שוממת הנפש (פערדלממניס) והוא צעננו
 הנקרא בטוועהא אחרת בלשון כרת, יהיה גם במקרא דילן ואשם פירושו ימלא ח"ע בחיוב שממון
 הנפש, והיינו צעננו על דבר שזדורו כרת שאכל קודש או נכנס למקדש בטוועהא, ובדרך זה נפרש
 מה שאמר, ואם נפש כי תחטא (לקמן י"ז), שומדנר לדעת רבותיו דוקא צמי שצא ספק כרת על
 ידו, הנה אחרת תורה ולא ידע ואשם פירושו שלא ידע אם נחסייב שממון נפש והיינו ספק כרת,
 וכן והיה כי יטעא ואשם (לקמן כ"ג) הנאמר בנשבע לשקר פי' דר"ז, כי אין לך סיוע שממון נפש
 וכרת יותר כמו שחפץ שם אלהים לשקר ראה איך הועילה לנו קבלת רבותיו להצין לטוועת
 המקלות על טעמן ובדרך יותר סלולה מרדפי הפשע, ברוך שזכר בהם ובמשנתם. הנה יסוד
 דעתי בפירות מלת אשם מלאתי בעוה"י בנמנ"ן סוף סדר זה, ועתה ראיתי שהכריז צביאורו הציב
 דברי הרמב"ן אלה (צ"י י"ט) ח"ל, הרמב"ן אמר כי שם אשם מורה על דבר גדול שצנעו ראו
 להיות שם נאצל בו וכדנה טעמא מאל, ע"כ. וכתב עליו וסוף סוף גם ככל השוגגים המתכפרים
 בתפלת נכתב לשון אשמה, ובנשא נאמר ואשמה הנפש הציב ושם ידבר על כלל הלאוין שנאמר
 מכל שאלה תורה ופרטו גזל הגזל, עכ"ל הרמב"ן, והם דברי שגגה, ולפי"ז הלא הטוועה ובטוועה
 גדולה אחרת תורה שבגגה טעמא לשון אשמה להורות לנו הענין הגדול שאין טעמא רק בדבר
 שזדורו כרת, וכן בנשא בגזל דמיידי בנשבע על סקר לכוונה זו הזכירה התורה שם לשון אשמה:
 בגבולת חיה שטאה, אמרו בח"כ מה חיל טעמא שיכול אין לי אלא כולה, כוונת ממנה מנין חיל
 טעמא, לדבריהם אין שם טעמא אחר לחיה, אלא לנצלת הקודש לו ר"ל בנצלת טעמא, יראה בנצלה
 המתעמאה ואין פסות תכזיב מתעמאה בנצלה, דמיון לזה טען ז"ל וז' (שמות כ"ו) דמלת זך תאר
 לטמן ולא לזית, עמ"ס. חמטם בנצלת שרץ טעמא, דלא אחר טעמא דהיא, טעמ"י שאינו מוסב
 על נצלת רק על שרץ, כי רק שמונה שרצים נצלתם וממלא לא נצלת שאר שרצים, ולזה מלת
 נצלת מוסבם בטעמא, ותרגום שרץ טעמא (אורייתא) קרישכתי"ר (והתרגום גם ח"י טעמא בהמה
 טעמא

מנחה (אזכרינעם געוילדעטיק) טועה, דומער ככלת ח" ובהמה טהורה, ובת"כ חמור דמלת מנח
 דערץ זא לכרות דמו לרפוי ועירובו; ונערלם טמנו. כח טנגע דדבר המנוחל: והוא טמא ואשם. ובעורו
 טמא עשה דבר שיש זה שמוחו נסח כיון שאלך קדם או נכנס למקדש: (ב) ונערלם טמנו. והוא
 ידע ואשם. אחר שידע היותו טמא בעלם ממונו, ובטעת ההעלם האשים נפשו נקדש או במקדש,
 והיה לו א"כ ידיעה נחמלה ידיעה נסוף והעלם צינחיים: והוא ידע: שיעורו ידע כבר קודם
 ההעלם: (ד) תשבע. כל לשון שבועה במקרא הוא לשון נפול, ואמרו המפרשים כי לא יתכן
 לשון שבועה בקל שהוא מורה על הרגון כי הוא נפול ע"י אחרים כגון שתבעו ממנו ממון וכפר
 ומיגורו צ"ד שבועה וה"ה נשבע; אמנם לרביהם יקשה כל לשון שבועה הסמוכה אל ה' צ"ה
 שזא ג"כ נגמול כמו צי נשבעתי נאום ה'. ולדעתי שם שבועה ופול נשבע משותף צמזנו עם
 שם שבי ופול נשבע, כי כן דרך לשון עברי שיעקר יסוד הפעלים והשמות הם שניים, ובהוספת
 אחת מן האותיות בסופן הם נעשים שלישיים, ואף שהאותיות הנחלות בסופם הם משונים זה מזה
 מינו עיקר פתרון המלה לא זו מונקומו, רק שהם משתנים קלת צל אחד מלדדי הוראה, כי שרם
 בלה צה"ל שור עם שרם בלע. צע"ן ופתרון שניהם ענין הפסד והשתתה כמו שמתלך לא בלהת.
 בלו ענתי, כל חממתה מתבטל, באפו יבלעם, פתרון שניהם ענין ההפסד והשתתה. וכן בלה צה"ל
 בלע צע"ן, כל חיל יתבלע, כלל חוש"י יתבלע, ולפני התבטל הריב נטוש (עכש"י מונקומו חלה),
 וכן קלע צע"ן דומה לקלה צה"ל שניהם עניינם כריחה וקליפה (ע"י ציחור רבי צמורע י"ד מ"א)
 יקליע וצית, אשר הקל, וכן שם נבעה (עלה ראש הגבעה) שעיניו נבחרה ורוממות דומה לשרם
 גבה, ועיקר שרם שניהם ח"ט רק צ' אותיות גב כמו זה גב המצח (יתקאל מ"ג) וחבני לך גב
 (ש"א י"ז), וכן שרם זרע צע"ן שור נפתרונו לשרם זרע צה"ל כמו חזרה לרוח (לעכש"י צע"ן),
 חרעמי את בית ישראל, אור זרוע ללדיק, כן חני חומר ששם שבע ושבע שור נפתרונו לשרם
 ש צה שהוראת שניהם אחד, זה על שבי גופני, זה על שבי ומאחר רוחני, כי האדם מלך טבעו
 רואה להיות חפשי ברגלו ולעשות כל מה שיתאווה, לבלי היותו מוגבל ומנוחלם צעניו (אזכרינעם)
 וייללקישראליו, וכשנשבע לקיים או לאמת דבר מה צה", הנה חפץ דעתו וריתו קשורים ואסורים
 במצלי ברגל האמת, שלא לפתח וטאל לאמר דבר מה שהוא חרץ מנבול האמת, ולזה בלא פול
 שבועה בלשון נפול. והצבור צה"י נטות התחילה התורה לדבר מענין דבר ומשבועה, כי ידך נדך
 או השבע שבועה, ואח"כ לא הזכירה רק נדך ואמר, כי תדך נדך ואמר אסר, את נדך ואסרה.
 כל נדריה וכל אסר, מוצאך מזה שקראה התורה את השבועה בשם אסר, הרי שהמכוון בשם שבועה
 מאסר הנפש, ואמרו בילקוט ע"פ מלך אסור צרהטיס ממהקב"ה ח"ט יכול לעבור על שבועתו,
 ח"ן אסור אלא שבועה, ואמרו (פ"ד דשבועות) אסריכם ח"ט הוא לשון שבועה. ומזה תבין למה
 נקראה שבועה צרית (כפסחים ל"ח) ח"ל צרית הן הן הדברים שאמרו לממ"ט, ופרש"י צרית
 שבועה, כי שם צרית עיקר הוראתו התקשרות (צורל) זה צעלמו הוראת שבועה. עני"ם במקומי
 נשבע על טמאחיים, וצראה נשבע שבועות חספור: ונערלם טמנו. נשכח ממנו נשבע על דבר
 זה: והוא ידע ואשם. ידע אחר שנעלמה ממנו השבועה שער עליה מפני העלם שבועה, כגון
 נשבע שלא יאכל חללים ואח"כ נעלמה ממנו השבועה ואכל חללים ואח"כ זכר ענין שבועתו וידע
 שכבר עבר עליה: (ה) והתודה. פירשוהו לשון הודאה, כענין הודה לו בנקקים המורגל צפי
 רבוחיו (נעקענענען), ואין זה נכון לדעתי כי עיקר הודוי ח"ט הודאת המטא (זינדענעקענענענענע)
 חבל העיקר צו הוא ההכחמה הגמורה לעזיבת המטא כמ"ם הרעזים (בהלכות תשובה) יגמור בלבו
 שלא ישוב לזה המטא לעולם, כמ"ם יעזוב רשע דרכו וגו' ולא נאמר עוד אלהים למע"י, חסו
 עיקרו של ידוי, ואם נפרש לשון והתודה הודאת המטא לצד, חסר צמזנו העיקר המכוון צוידה,
 גם חקשה לר"ע דקוצר (ויאל פ"ו) דחין לפרש המטא נשעת דו"י, וכן לר"כ דלומר (צרכות ל"ד)
 מלך עלי מלך דמפרש חטא"י, הלא לכך פירושא מפורש מתקרא שפטינו לר"ך לפרש המטא
 (והסופקים שכתבו דבלתם מומר לפרש המטא לר"ע, ח"ן זה דבר צבור כ"כ למענין צ"י אר"ם ס"י
 תפ"ז), גם לשון והתודה בלשון התפעל ח"ן לו מוצן לפירוש זה (ומ"ם הכרי ציחורו ח"ט לפי
 לשון הודאה ע"ש), לכן ל"ל לפרש מלת והתודה לפי העיקר המכוון צענין דו"י המטא, והוא
 עזיבת והרמקת המטא, כי שרשו ידה אשר הוראתו הרמקת והטלכה, כמו וידו ח"ן צי, יד עליה
 גורל, והמקום המונע המרוחק ממצבת צ"י ח"ט נקרא יד, כמו ויד תהיה לך מוחל למחנה, וכן
 חלק המופרש מן הכלל נקרא יד כמו חוטם ידות (בראשית מ"ג), והמכוון בלשון דו"י חטא,
 הרמקת ועזיבת המטא (זינדענעקענענענענע), ולפי שדרך החזקות רב להתחמקות המטא אחרי שנעשה
 חלו נשבע שניה לכן נאמר בלשון התפעל והתודה (נעטשליסע ז"ך אצולענענען): חטא עליה. ר"ל
 שיתודה במומו ידיו על ראש קרבנו, וקילרה המורה צוה להשענה על מה שכבר התבאר שהורו

יהיה עם הסמיכה על ראש הצע"ם (רל"ג'): (ז) והביא את וגו'. טעמו והביא אשר מטא אשמו, כלומר האיש אשר מטא יציא, וכן (לקמן י"א) והביא את קרבנו אשר מטא, טעמו והביא אשר מטא את קרבנו, ולזה דרשונו צח"כ לקרנן חובתו ונדבתו, ואחרים לא פי' כן: (טו) תמעל מעל, ענין מעילה לרש"ס הוא לשון העדר מטאא ומניעת הדיוק על המעשה אם הוא מנונה או לא, אם יקפיד עליו זולתו או לא, והוא משרש על, לשון העלאת, שמועלה מתחבתו למעלה מן הדבר ואינו מושם לדיוק בו (דאריצער וועג) ואינו ענין בזיון, שזבזיון מוכין לבנות אבל צמעיילא אינו מוכין לבנות רק שאינו מושם בדבר, ואמר צמי מריצה על אשר מעלתם צי ר"ל לא מטשחם לדיוק חמיד בדברי הגדול האומר דבר, אני אמרתי ודברתם, ואחם הסכמתם אל הסכאה, דומה לבי התעללת צי דבלק שפירשונו לשון גנאי וזיון, וכן התעללתי צמריים, וקרוז לומר שמוענין זה כי עלית מטכני אצ"ק כלומר ציח, ועומד נגד חללת דסיפ': (יז) ולא ידע ואשם, אינו יודע אם האשים נפשו, כגון חלז וסונון לפניו וכסבור שחיהן היתר ואכל אחת מהן, א"ל של חלז היתה ולא ידע אם של חלז אשם (יח) שגבתו אשר שגג, שגם צא לפניו ספק חלז ולא ידע צינתיים אינו חייב אלא אחת, ידע צינתיים חייב על כל אחת ואחת (הגר"א והוא מנ"כ, וע"ס צקרון אהרן) כי לשון אשר שגג משמעותו אף אם יהיו שגגות רבות יציא קרנן אחד ואין זה אלא צלל ידע צינתיים, כצמחני כריתות י"א צ', ובהוריות (מ' א'), ולפי' מוקרא זה למעט כהן משום מאשם חלי ואף שצמגתו חייב מטאא קבוע מ"מ צלל הודע אינו מציא אשם חלי. מדכתיב שגבתו אשר שגג, מי שחטאו שגגות מעשה הוא דחייב אשם חלי צלל הודע ילא כהן משום שחטאו בהעלם דבר ושגגת מעשה ע"ס, ולכך ציחור אף נילף הכך חרי ילפותות ממד לשגא: (כא) בתשומת יד או עשק, אמר רב חסדא (ב"ע מ"ס) כגון שיימד הלוה למלוה כלי על הלוואתו, דהוי דומי דפקדון, דאילו כפר בהלוואה גרידתי לא מיחייב קרנן שצוהם הוהיל וניתנה להלוואה, וכן עשק, כגון שיימד הסוכר לשכיר כלי לעשקו, ואי לא לא מיחייב אכפירית שזכר שכיר קרנן שצוהם ללא שיימד ל"י צח"כ נפשי' כפקדון גזל ואצדה, וכגון שטעלו ממנו ומזר והפקידו אצלו, ע"ס צקוני' וצרכי', ובעלי החום' המזיקין צדעת רב חסדא, ע"ס חום' ד"ה תשומת יד, ושם ד' כ"ד צחום' ד"ה מוסיק חומם, וצמחנות מ"צ חום' ד"ה ר' שמועין, ושם ד"ה הפלת את שני, חומם כזר המעורר הרצ צפני יחושע שם צמחנות להקשות ע"ד החום', דהך מיימדא דר"ס לא מוקרא יליף לה אלא משום דבעי' דומי' דגזל ופקדון שהיא דבר צעין, ולמאי דס"ד דרצנן דר"ס מייבי צקס אע"ג דלא עמד דדין, וכפירית דצריכ צעלמא היא, ולא דמי כלל אש' לעושק ותשומת יד, דהא כללו הון ממון, אלא לא צעי רצנן דומי' דפקדון מכש"כ ללא אכפת לכו צייסור כלי, ואש"כ דלא יימד מייבי, דכתי' דלא הוי דומי' דגזל ופקדון, אחתי הוי דומי' דעושק ותשומת יד, וגם טעמי' דר"ס דאמר חומם צציי' מדלא אהדר קרא לתשומת יד, אינו אלא לר"ל דקאמר מעות חיון קורות, חומם ר"ס חום' דהיי' צעלמא מעות קורות, או לא שייך הך ילפותא דתשומת יד, יעו"ס צפני', ילא לנו מדכתי' דלדין דלית לן כר"י דמעות קורות מ"ה, גם בהלוואה גרידתי' ובשכר שכיר לחוד, אם כפר מייבי צקרון, ואין לורך לדחוקי ולחוקיני קרא דוקא ציימד לו כלי, ובעיקר דברי רש"י שפירש צדעת ר"ס דכפירית הלוואה גרידתי' ובכפירית שכר שכיר לחוד' לא מיחייב קרנן שצוהם, מולק עליו הרמזין' (מוצא צציי' מקיצת שם צצ"מ) וסובר דגם לדעת ר"ס צמנעו מלוה וכפר צה חייב קרנן אשם, והא דחוקי ר"ס כגון שיימד לו כלי להלוואתו ולעשקו, הוא משום דכתיב והשיב את הגזלה או את העשק, דמשמע הידוע, לומר שנתיימד והדר צעייני דאי בהלוואה גרידתי' ובשכר שכיר גרידי', הא לא משלם המלוה ממש שהלוה להלוואה ניתנה, אלא ודאי כגון שיימד לו כלי לעשקו ולהלוואתו, והיינו דקאמרתי' ואילו תשומת יד שיימד לאו משום דכיון דלא משך לא קנה הכלי שיימד לו להלוואתו, ולא קרינן צי' והשיב וגו' והיינו דקאמרתי' לרצות תשומת יד להצטון, ולא אמרתי' לאשם, ע"ס. ולדברי הרמזין' ילא לנו ייסוב על מה שחמור המפרשים אהרמז"ס שהשייט בהלכות שצוהם הא דיימד לו כלי, דהרמז"ס פי' צד"ח כרמזין' דלא איירי כלל לענין קרנן וכלל גוויי חייב, (עיי' בס' הפלאה ר"ס נערה שנחתתה דרך אחת צייסוב דעת הרמז"ס שכתב דלדעת רמז"ס הא דאמר ר"ס דיימד לו כלי מייירי הוא מטעם דקיימלן' שיעבורא דלורייתא א"כ לא שייך קרנן שצוהם אם לא שיימד לו כלי, דאז ומיילא מחל לו שיעבורא קרקעות ונעשה כפקדון, ולזה אמר ר"י (שצוהם ל"י) דהכופר צמון שיש עליו שטר פטור מוק"ס מבוט דהוי ל"י שיעבורא קרקעות, ובמלוה ע"ס חייב, אש"ג דשיעבורא דלורייתא, ע"כ מייירי שומח לו השיעבורא כמ"ס החום' שם, דהא צעי' יימד לו כלי ומיילא מחל השיעבורא, אבל צמלוה בשטר אינו מועיל מחילת השיעבורא כ"ז שלא החזיר השטר ולפי' הא דחוקי ר"ס ציימד לו כלי היינו משום דפשטי' דקרא מייירי צכתי, והיי' אם מחל לו השיעבורא, והרמז"ס לא הולך לפתש זה דכזר פסק שיעבורא דלורייתא, הכה הוא צכלל

בכלל כל מצוות התורה שאינו אלא באופן לזכור שיעבור קרקעות. ע"ש דבריו. ואני תמה איך נעשה מן המערכה דרום ונאמר מפני דקיימולין שיעבורא דלוריי ואין נשבעין על כפירת ש"ק, לכן פשטי דקרא מייירי ציידר לו כלי. וגם צייסר דעת הרמז"ס רחוק לומר שהשמיט כוגי מעורסת להיותו בכלל בשאר מצוות התורה, דהא חזין לר"י ור"ל דאית להו (צ"צ קט"ה) שיעבורא דלוריי ומימי לא שגח ר"ח ללמדנו (שם צ"צ) דאליבא דר"י ור"ל קרא מייירי ציידר לו כלי, וגם אין דרך הרמז"ס להשמיט במצורו מיתרם מפורסת בתלמוד אע"פ שכבר הוא נכלל במקום אחר. שפ"ס מצוות ה"ג, אחר צדך כלל שצדעות קרקעות אין זו חיוצ קרנן שצוות העדות, ומימי חזר והזכיר (פ"י ה"ג) שצער מימה בקרקעות פטור, לפי שהחזר בתלמוד (שצוות ל"ב ז'). גם מדלל חזין לי להרמז"ס בשכתב שצוות דלוריימות כגון מודה צתקת, ושצוות העדות ובדומה, שהזכיר זו דעת המוס' דמייירי שמתל לו השיעבוד, נראה דלית לי הכ מירובל. וגם צמה שכתבו המוס' (צ"ג ד' ד"ה אין נשבעין) לתקן צחית לי משעבדי ולית לי בני חרי, נראה שאין דעת הרמז"ס כן, מדלל הזכיר מה צתקמות ה"ל. אבל נראה ברור שדעת הרמז"ס דזה כשיטת רבותינו הראשונים ומכללם הרמז"ן (מוצא צריט"ל שצוות ל"ז) שלא אמרו לעולם צדים יש זה שיעבור קרקעות למייד שיעבורא דלורייא, אלא כשהעדים מעדיין שהוא חייב לו עדיין שידעם שזה ולא פטור, אבל כשאין יודעים אלא מן ההלואה אלא מפני שאמר לא לוימי הוחזק כפון ואינו נאמן לומר פרעתי, אין זה שיעבור קרקעות, שזה עיקר חיוצו מפי עלמו, שאלו אמר מתחלה לוימי ופרעתי ה' פטור, והשם שצמלה שאין עליו עדים אלא שהודה בחיוצו אינו גובה מנכסים משועבדים, כך אינו גובה בהודאה הנחה עליו מחמת כפירתו. ע"ש צריט"ל. וכמה נכונים דזה דברי הרב פני יוסע שכתב (צ"ג ד' ד') מוכזר דנפטי, דהא דאמר' אין נשבעין על כפירת ש"ק היינו דלזכור חרתי, שיעבור קרקעות ואינו יכול לכפור זו, משא"כ היכי דמאי למכפר צ"י כגון בהלוה ע"פ אע"פ דשיעבורא דלורייא, היינו דוקא אם מודה, אבל כפסר לא שייך לקרותו שיעבור קרקעות, שהרי אינו יכול לגבות מהם מחמת כפירתו, וזהו דעת הפוסקים שכתבו סתם צמורה צתקת חייב ט"ד ולא חילקו דליירי דוקא שמתל השיעבוד. ועפ"י יש לייסד הרבה לשונות מהפוסקים צ"י חו"ט"א ק"י פ"ח. ע"פ פניי שדבריו מתאמינים מחד עם דעת רבותינו הראשונים הר"ל, מכלל הדברים ילא לנו, שאין לורך חו' לדברי הרב צהפלאה לזקומי הכ דר"ח דייסר לו כלי, שהוא נשעם דלא ליהוי כפירת שיעבור קרקעות. עכ"פ מרוחין דקרא דידן כפשטי דנכפירת הלוהה גרירת' ונכפירת שר שכי' למוריה נמי ימייצ קרנן: (בג) והשיב וגו' אשר גזל וגו' אשר עשק. עיין הפעל קמולה ואין כאן לא סוף פסוק ולא אחת, ואמר רש"ל לתת טעם ברור ע"ד הפסוק, כי הנקודות משנות צהפסק ונאמר, והפסק נאמר הוא על הריב צתמנה וסוף פסוק, אבל יש מאמרים העשויים חוליות חוליות ופסקי סקקי שא"פ ציבוא חס"ק צכל חלק מחלקיהם ומ"מ יש צהם הפסק נאמר באלו היה צהם חס"ק, ע"כ דיום כח"ק צענין השמות הנקודות, גם כי יש צהם זקף ושאר פעמים מפסיקין וזלח חס"ק, לכן כאן שישם שני דברים נדלים זה מזה ואין אחד מהם חלוי צמצרו או מפורז אליו הם קמונים, וכן אחרי ה"א תלכו ואותו תיראו ואת מלחתי תשמעו וצקולו תשמעו ואותו תעבדו וצו תדבקו, הלא כל אלה דברים נדלים זה מזה ויש בכלם הפסק נאמר צח, אם לא צפעל, וכן מות יומתו דמיהם צם, וכן דם יחשז לאיש שהוא דם שפך וכרת וגו' וכן אשר ימלא אמו יהיה לי עבד ואחם תהיו נקיים, וכן את ראשו לא יפרע וצדיד וגו', וכן ומהי להם הלצנה לאצן והמור וגו', וכן את צבורתי לקח והנה וגו', ובאלה דים צנציאים וכחוצים, וצז לכלם צשקל הקדש חקם עשויים גרה השקל, הנה אם חס"ק אין כאן, הפסק נאמר יש כאן, וצזה צנין גם למה לפעמים לא נשתנו הנקודות צח"ק כי ידיעת ההפכים אחת, כגון ויתן את קולו צצבי וישמעו מלרים, ענינו כ"כ נתן קולו עד ששמעו מלרים. והוא ענין אחד ואין כאן הפסק נאמר: הגולה אשר גזל. לרבותיו (צ"ק ס"ז) אם הגולה כמו שגולה היא צעמנה חוזרת לצעלי' ואם נשתנית ציד בגזלן קאה צבתי ואינו משלם רק דמי'. (לפ"י חסר כאן כ"ה דמיון, דומה לזה אשר רחיתם את מלרים (שכלל י"ד ג') תרגומו כמל דמיון, ובאילו אמר כאשר גזל) ותו אמרינן אשר גזל, הוא עלמו, צזה כנשבע על שער חייב צחופסת חומם וקרנן, אבל כנשבע הן צשקל על גזל אציו, אינו חייב רק הקרן צלצד, (ערמז"ס רפ"ב מנולה ורפ"ו). (ומשום דרשא זו הפסיר הכ"ף מ"לח אשר): (בד) והמשותיו. מנותיות הרבה שאל כפר צחומם מוסיק חומם על אותו חומם (רש"י) ולאו דוקא לענין חומם דחומשא, דה"ה צנשבע וחזר ונשבע על הקרן גופי' משלם חומם על כל אחד ואחד, שאל היה הקרן ארבעה וכפר ונשבע שאלה פעמים והורה משלם שבעה, דרצא גופי' דמוקמי לי לקרא צחומם דחומשא (צ"ג כ"ד ז') הוא מוקמי לי צקנן גופי' (צ"ק ס"ה וק"ט) ותרוייהו דרעין מני' (עיי' פניי צ"ג שם צס ח"ט), אמנם צריט"ל דקרא יסחר נכון לפירושו

לפרשו צמותסין הכזה על הקרן גופי, דמני קרא ממשתי, ושלם אותו כדלשו היינו הקרן, ועי' אחר וממשתי יוסף עליו, היינו על הקרן כמה ממשות: לאשר הוא לו יתגנו. למי שסמנונו שלו (רש"י), כתב הכ"ז אשר שהכתוב אחר והשיב ושלם ולמי ישיב ושלם זולתי למי שמייב לו עד שלדך לומר לאשר הוא לו, ואפשר שסבור הייתי שהקרן ישלם לצעל מורו והסומם להקדם כמו הקרן, אחר לאשר הוא לו, למי שמייב לשלם הקרן יתן גם הסומם שהוסף עליו, עכ"ל. ואין זה נראה דכין שהוליה הכתוב את נתינת הסומם בלשון תוספת, יוסף עליו, ידענו שהתוספת דומה לקרן ומה זה לצעלים כן גם זה, אומנם פשוט הדברים יורה על מ"ש נותניו (צ"ק דף ק"ג וע"ש רש"י צמחני) שאין לן כפרה עד שיחזיר לנגזל עלונו ואפילו הוא כעת צאי הים למרחוק מייב לדרוך אחריו ולהחזיר לו ממונו ולא יא יד השדה נותנו לבנו של נגזל להוליכו לאציו, ולכן חזר קרא ואמר לאשר הוא לו יתנו, ועי' צמח, והרא"ם והרד"ם על דברי רש"י זו נמו מדרך הפשוט:

ו (ב) צו את אהרן. כי הכל על הכהנים שהוא אכילת הקדשים ואצן נאמר פרשת אכילת שלמים וכן למי תורה שאין מהם למזבח. ולכן נאמר כאן פרשת שלמים בלשון, שיקום נאמר קדשי קדשים הנאכלים לכהנים, אבל בפרשת ויקרא נאמר פרשת הכהנה קודם, והנה בפרשה זו נחמדש דיני שיי קרנן של כל קרנן וקרנן, ומ"ש צב"א זאת חזרת שהוא דינים האוספים על עיקר הדבר, וכן זאת חזרת המורה, שעיקר דיני המורה נאמר בפרשת חזריע וכן ציוס טהרתו, וכן כאן הוא דיני אכילת הקדשים ובעולה זמן הקדשתו. (כתב יד הגר"א):

(ג) ושמו אצל המזבח. ים הצדל בין לשון שיעה ללשון נתינת כוונת רש"י, לשון שיעה שמה כשיהיה שם איה קדר מחוייב וגלות, ושיהיה מן המדך לשיהיה הדבר מוקדד ומדוכן דוקא צמקס או צומן צענין זה, לא צמקס צומן וצענין אחר, כי הצמקס אדרנים לא היו לריבים סדר ועבר כי היו שרים זה לזה, אחר צהם לשון נתינת גידול בלא סדר ועבר, ויתן את ברייתו, אבל הקדשים היו לריבים סדר בין קדש למזבדו שלא יהיה ציניס ריוח כלל, וכו"ל. סהיו רשומין על קדשי המזבח לידע איה צן זוגו לפיכך אחר צהם לשון שיעה וישם את קדשו, וכן אחר ויתן את העדות אל הארון, וישם את הדמים אל הארון, שצאדן לא היה הקדר את העדות היה מונח בלשונו או בדרונו לכן אחר בעדות לשון נתינת, אבל הדמים היה מוכר בלא יכנסו או שלא יכלשו יחר מדיא לכן אחר צהם לשון שיעה, ומה חקיש על שאל מוקומות שכל מקום שישמע בלשון שיעה ים שם איה מוכר של סדר וערכה אם צמקס אם צומן, כמו וישם ה' מועד לאמר, ואם צענין כמו הן גביר שנתיו לך, וישמני לאצ לפרעה, אשר שמתי צמקס, וכן בלשם הפנים סהיו נעשות צורה מיוחדת לא כתיב צה ונתת אלא ושמתי, כמ"ש חוס' ר"ם שמי לחם, וכן כאן מדיאמר לשון שיעה ולא לשון נתינת משמעותו על הסדר הראוי, ומה יא לרבותיו צמח לומר: ושמו צמח, ושמו כלו, ושמו שלא יסד: (ד) הרשן. ים הצדל סכרי בין אשר לדשן, לרש"ם שם רשן מורה על הסלקים הדקים הסמניים שנשאלו אשר שריפת מין גשם שים זו שמונית זה נקרא דשן (פעטסלשם) והוא ענין כל דשן המוכר אלל הקדשות, שכל צמח ים זו שמונית, כמו וירם את הדשן אשר תאכל האם את העולה, שהוא הנשאר מן הקדשות כנשפרות ע"ג המזבח שהיה מוחה מן המזבחות הפנימיות, והיינו האפר הנשאר מן הקדשות ולא מן האפר הנשאר מן העצים שנצמעה, אלא שזה שאמר ודשנו את המזבח (צמדצ ד' י"ג) כולל את הדשן והאפר ציחד שה"י לרץ לסלק הכל צמעה המסעות שלא יתעקף הנגד סהיו מוכסין זו את המזבח ומשום קודר נקט סד מניינו, וסם דשן מושאל מן דשן המורה בהנחה ראשונה על השמונית, כמו ואכל וצבע ודשן, דשנת צמון ראשי, וסם אפר מורה על הסלקים הדקים העפריים והמלחיים הנשאלים אשר שרפת הגשם (לשע), וסם אפר סר מלשון התפוררות (לערשעייובג), שצמחם אין הגשם כלל ואדר לגמרי מוכה הסרפה אך חלקי הכבדו מתפוררים ומכ האם קתם עולים למעלה בארץ מול עולם קלותם והוא העשן, וקתם נשאלים למטה ממזבח כובדס והוא העפר: (ח) בקומצו. שלא יעשה מזה לקומץ (רש"י ציומא מ"י) ואמר עור סם, בקומצו, שלא יא מוצרן מוצנץ מכל דר ויולל. ויראס דהכך תרתי מלות צי"ת ילפינן, כי ים ללות צי"ת שני פנים, אם צי"ת הכלי או צי"ת הסוף, וירה ח"כ על שני דברים שיהיה הקמליה צענמות קומצו דוקא ולא ע"י כלי מדידה, וגם שלא מהא הסרמה רק צמוד קומצו ולא שילא מוננו למוך, והרא"ם כתב דשלא יעשה מזה לקומץ ילפינן מללא כתיב מלא קומצו, הוא דמוק: (יא) כל אשר יע בהם. יכול חשמי שלא בלשו חיל צהם משיבלע (צמח ס"ז פ"ג ס"י ו', ויהי פ"ה פ"ג ס"י ו' באשר יע בצמרה), צמח' פסקים (מ"ה ד"ה ר"ה) הקשו על לשון הצרייתא דאמר עד שיכלע ומשמע דהיהיר נכלע באיסור, ומהא דאמר יקדם להיות כמות, משמע שהאיסור נכלע בהיהיר, וכן צרישא דצרייתא יכול אפסיי שלא